

Päivitys 13.12.2018

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA

2015-2019, päivitys 2019

**KUOPION KAUPUNKI
KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO**

KUOPION KAUPUNKI
KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE
Ympäristöterveydenhuolto 13.12.2018

VALVONTASUUNNITELMA

SISÄLLYSLUETTELO

1	Yhteinen osa.....	4
1.1	Johdanto	4
1.2	Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuolto	5
1.2.1	Toimialue	5
1.2.2	Valvonnan voimavarat ja tehtävät.....	6
1.2.3	Koulutus	7
1.2.4	Valvontakohderekisteri/ Tietojärjestelmä	7
1.3	Valvonnan maksullisuus	7
1.4	Valvonta	9
1.4.1	Tarkastuksen tavoitteet ja sisältö	9
1.4.2	Valvontakohteiden tarkastustiheydet	10
1.4.3	Tarkastukseen käytettävä aika	11
1.4.4	Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja ulkopuoliset asiantuntijat.....	11
1.4.5	Valvontaprojektit ja –hankkeet	12
1.4.6	Ympäristöterveydenhuollon yhteiset painopisteet	12
1.5	Häiriötilanteisiin varautuminen.....	12
1.5.1	Varautuminen häiriö- ja poikkeustilanteisiin	12
1.5.2	Varautuminen elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittämiseen.....	13
1.5.2.1	Epidemioiden selvitystyöryhmä.....	13
1.5.2.2	Elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittäminen	13
1.5.2.3	Vedenjakeluhäiriöt, vesiepidemiat.....	14
1.5.3	Varautuminen muihin vaaratilanteisiin	15
1.5.3.1	Tartuntatautien vastustamistyö	15
1.5.3.2	Säteilyonnettomuudet.....	15
1.5.3.3	Kemikaalionnettomuudet	15
1.6	Viestintä	15
1.6.1	Terveysvaarasta tiedottaminen.....	16
1.7	Suunnitelman toteutumisen arviointi	16
2	Elintarvikevalvontasuunnitelma.....	18
2.1	Johdanto	18
2.2	Valvontakohteiden kartoitus ja tarkastuksen määrittely	18
2.2.1	Valvontakohteet	18
2.2.2	Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	19
2.2.3	Elintarvikevalvontakohteiden suunnitelmalliset valvontatarkastukset	19

2.2.4	Omavalvonnan valvonta	20
2.2.5	Tarkastusten toteutus ja hallinnolliset pakkokeinot	20
2.2.6	Valvontakirjanpito	22
2.3	Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittäminen	22
2.4	Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma	23
2.5	Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot	24
2.5.1	Ruokamyrkytyspidemioiden selvittäminen	25
2.6	Elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumisen seuranta	25
3	Terveydensuojelun valvontasuunnitelma	26
3.1	Yleistä	26
3.2	Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	26
3.3	Tarkastusten sisällön määrittely	27
3.4	Terveydensuojelulain valvontakohteet ja tarkastusten tarkempi määrittely	27
3.5	Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja riskiluokitus	30
3.6	Tarkastukseen käytettävä aika	33
3.7	Näytteenotto ja valvontaprojektit	33
3.7.1	Talousvesi ja uimavesi	34
3.7.2	Muut näytteet terveysvalvonnassa	34
3.7.3	Näytteiden tutkiminen	34
3.8	Terveydensuojelun painopisteet	34
3.9	Valvonnan voimavarat	35
3.10	Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	36
4	Tupakkalain valvontasuunnitelma	37
4.1	Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät	37
4.2	Valvontasuunnitelman tavoitteet	37
4.3	Tarkastusten sisällön määrittely	38
4.3.1	Valvontakohteiden riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika	38
4.4	Tarkastuksen kohteet	40
4.4.1	Tupakkatuotteiden myynnin ja mainonnan tarkastaminen	40
4.4.2	Tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonta	41
4.4.3	Tarkastuksella käytettävät menetelmät ja näytteenotto	41
4.5	Tupakkalain valvonnan painopisteet	42
4.5.1	Valvontaprojektit	43
4.6	Voimavarat	43
4.7	Tupakkalain valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	43
	Liitteet	44
1.	Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma 2019	44
2.	Toimintaohje ruokamyrkytys	44
3.	Näytteenottosuunnitelma omavalvonnan valvomiseksi 2019	44
4.	Elintarvikevalvonnan projektisuunnitelma 2019	44
5.	Terveydensuojelun valvonta	44
6.	Tupakkalain valvonta	44
7.	Ympäristöterveydenhuollon koulutussuunnitelma	44

KUOPION KAUPUNKI
KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE
Ympäristöterveydenhuolto

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA

1 Yhteinen osa

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on ihmisen elinympäristöstä johtuvien terveydellisten vaarojen ja haittojen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä väestön terveyden ja viihtyvyyden edistäminen valvomalla ja parantamalla elinympäristön terveydellistä laatua. Ympäristöterveydenhuolto vastaa terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkalain edellyttämistä valvonta-, neuvonta- ja tarkastustehtävistä. Eläinlääkintähuollosta on laadittu oma erillinen eläinlääkintähuoltosuunnitelma.

Valvonnan tavoitteena on varmistaa ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, käyttämällä hallinnollisia pakkokeinoja, antamalla lausuntoja ja varautumalla häiriötilanteisiin sekä käsittelemällä laissa määrättyjä ilmoituksia ja hakemuksia.

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuuden lisäämiseksi ja valvonnan kohdentamiseksi ympäristöterveydenhuolto on laatinut ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman, joka sisältää elintarvikelain, terveydensuojelulain ja tupakkalain valvonnan. Suunnitelman tavoitteena on *parantaa* ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämän valvonnan suunnitelmallisuutta, *kohdentamista*, tehokkuutta ja laatua *sekä yhdenmukaistaa valvontaa*. Valvontakeinot ja valvonnan kohdentaminen valitaan siten, että valvonta on mahdollisimman vaikuttavaa. Suunnitelmallinen valvonta kohdennetaan riskiperusteisesti niihin kohteisiin, joissa on oletettavasti suurimmat epäkohdat.

Valtakunnallisilla valvontaohjelmilla ohjataan kuntien valvonnan suunnittelua ja yhtenäistetään valvonnan ohjausta. Valtakunnallisissa valvontaohjelmissa otetaan huomioon mm. hallitusohjelman rakennepoliittisen ohjelman MMM:n ruokapoliittinen selonteko, EU:n ravitsemusohjelmat sekä ministeriöiden ja keskusvirastojen asettamat ympäristöterveydenhuoltoa koskevat linjaukset ja strategiset tavoitteet. Lisäksi keskusviranomaiset koordinoivat painopisteiden, projektien, hankkeiden ja tavoitteiden suunnittelua, jotta ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa laadittaessa voidaan ottaa huomioon kaikki ympäristöterveydenhuollon osa-alueet valtakunnallisten ohjelmien mukaisesti. Kunnan valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen ja toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti sekä riskiperusteisesti. Valvontasuunnitelma voi olla monivuotinen. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa. Aluehallintovirasto arvioi kunnan valvontasuunnitelman ja sen toteutuman arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä.

Valvontasuunnitelmaan on sisällytetty seuraavia asioita:

- tarkastusten sisältö
- valvontakohteiden tarkastustiheys
- valvonnan painopisteet

- valvontaprojektit
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnasta perittävät maksut
- koulutussuunnitelma
- valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma on hyväksyttävä ympäristö- ja rakennuslautakunnassa ja toimitettava aluehallintovirastolle vuoden loppuun mennessä seuraavan vuoden osalta. Valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2015 – 2019 samoin kuin valtakunnalliset valvontaohjelmat. Valvontasuunnitelma on *tarkistettu vuosittain, samoin valvontaprojektit ja –hankkeet. Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmat sekä säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmat on hyväksytty suunnitelmakaudella tarvittaessa vuodeksi kerrallaan.*

Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon lainsäädännön valvonnalle asettamat vaatimukset ja valtakunnalliset valvontaohjelmat. Valvonnan painopistealueita määritettäessä lähtökohtana ovat olleet valtakunnallisten valvontaohjelmien lisäksi Kuopion kaupungin strategia, Kuopion toiminta- ja taloussuunnitelma ja talousarvion käyttösuunnitelma. Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja valvontakohteiden riskinarviointiin. Valvonta suunnataan riskiperusteisesti niihin kohteisiin, jossa sille on eniten tarvetta. Riskin suuruuteen vaikuttavat toiminnan tyyppi ja laajuus, vaaralle mahdollisesti altistuvien kuluttajien määrä sekä vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys. Valvontasuunnitelmassa on määritelty valvontakohteiden tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika yleisellä tasolla. Liitteissä on tarkemmin määritelty tarkastuskohteiden tarkastustiheyksiä ja tarkastusajankohtia.

1.2 Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuolto

1.2.1 Toimialue

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009) annetun lain mukaan kunnalla tai yhteistoiminta-alueella tulee olla tehtävän järjestämiseksi käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit. Kuopio täyttää asetetun vaatimuksen. Eläinlääkintähuolto on osa ympäristöterveydenhuoltoa ja sen henkilöstö otetaan mukaan laskettaessa henkilöstöresursseja.

Kuopion ympäristöterveydenhuolto säilyy itsenäisenä Kuopion kaupungin alaisuudessa. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät eläinlääkintähuoltoa lukuun ottamatta hoidetaan omana toimintana. Eläinlääkintähuolto, suurelänpraktiikka ja suurelänpäivystys sekä joitakin eläinlääkärin pätevyyttä edellyttäviä muitakin virkatehtäviä ostetaan Siilinjärven kunnalta. Karttulan kunta on liittynyt Kuopion kaupunkiin vuoden 2011 alusta. Ympäristöterveydenhuollon tehtävistä Karttulan alueella on vastannut vuoden 2011 alusta Kuopio. Eläinlääkintähuollosta suurelännten osalta Karttulan alueella on tehty erillinen sopimus Tervon kunnan kanssa ja eläinlääkintähuoltoon liittyvien virkatehtävien hoidosta on sopimus Siilinjärven kunnan kanssa. Vuoden 2013 alussa Nilsin kaupunki, vuoden 2015 alussa Maaningan kunta ja vuoden 2017 alussa Juankosken kaupunki liittyivät Kuopion kaupunkiin. Kuopion kaupunki

on vastannut ympäristöterveyden huollon tehtävistä kuntien liittymisistä alkaen lukuun ottamatta eläinlääkintähuoltoa, joka ostetaan Siilinjärven kunnalta.

1.2.2 Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Kuopion kaupunginvaltuuston hyväksymän Kuopion kaupungin hallintosäännön mukaan kaupunkiympäristön palvelualueen ympäristö- ja rakennuslautakunta vastaa terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkalain, sekä lääkelaissa kunnalle määrätyistä nikotiinivalmisteiden myyntiä ja valvontaa koskevista tehtävistä. Näitä tehtäviä hoitaa ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa ympäristöterveydenhuollon henkilökunta, jolle tehtävät on määrätty toimintasäännöllä

Ympäristöterveydenhuollossa työskentelee vakituisesti kymmenen ympäristöterveystarkastajaa, ympäristöterveyspäällikkö, elintarviketarkastaja, ympäristöterveyssuunnittelija sekä hallintopalvelusihteeri. Vuoden 2014 aikana täytettiin yksi ympäristöterveystarkastajan virka. Hänen tehtävänsä painottuvat tupakkalain valvontaan ja talous- ja uimaveden valvontaan. Nilsin kuntaliitoksen yhteydessä 2013 ympäristöterveydenhuoltoon saatiin Nilsin aluetta hoitanut terveystarkastaja. Maaningan ja Juankosken kuntaliitosten yhteydessä ympäristöterveydenhuolto ei saanut lisähenkilöstöä. Henkilöstö on erikoistunut valvonnan eri toimialoille. Henkilökunnalla on lainsäädännön edellyttämä pätevyys niissä tehtävissä, joita he hoitavat. Lisäksi vakituisella henkilöstöllä on pitkäaikainen työkokemus omalta erikoistumisalaltaan. Ympäristöterveydenhuollossa on työskennellyt myös opiskelijoita kesäaikoina.

Taulukkoon 1.1 on koottu käytettävissä olevat voimavarat ja niiden jakautuminen toimialakohtaisesti. Taulukossa on arvioitu myös, paljonko työajasta käytetään suunnitelmalliseen valvontaan.

Osa henkilökunnasta tekee myös muille toimialoille (mm. ympäristönsuojelulle) määriteltyjä tehtäviä. Taulukkoon ei ole otettu huomioon toimistohenkilökunnan työpanosta eikä eläinlääkintähuollon ostopalveluna ostettua työpanosta.

Taulukko 1.1. Suunnitelma voimavarojen jakautumisesta valvottaville toimialoille.

	Käytettävissä kokonaisuudessa hvt	kokonaisuudesta käytettävissä suunnitelmalliseen valvontaan hvt
Elintarvikevalvonta	6	1,5
Terveydensuojelun valvonta	5	1,5
Tupakkavalvonta	0,5	0,3
yhteensä	11,5	4
	100 %	29 %

Ympäristöterveydenhuollon resurssit ovat hyvällä tasolla. Erityishaasteita resurssien riittävyyteen voivat tuoda esim. tilanteet, joissa resursseja joudutaan kohdentamaan yllättävien tehtävien hoitamiseen tai henkilökunnan pitkät poissaolot. Näiden erityistilanteiden hallitsemiseksi ympäristöterveydenhuollolla on kattava varahenkilöjärjestelmä. Lisäksi toimintaa sekä tehtäviä pyritään priorisoimaan siten, että ensisijaisesti hoidetaan tehtävät, jotka liittyvät valitus- tai epidemiaepäilyihin, sekä lainsäädännön muutoksiin. Ilmoitusten ja hakemusten käsittelyt ovat myös ensisijaisesti hoidettavia tehtäviä.

1.2.3 Koulutus

Terveystenhuoltolain (1326/2010) 5 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ympäristöterveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen sisällössä on otettava huomioon henkilöstön peruskoulutuksen pituus, työn vaativuus ja tehtävien sisältö. Koulutukseen osallistuminen perustuu henkilön ja valvontayksikön osaamistarpeisiin. Henkilöstön osaamistarpeista keskustellaan mm. joka vuosi pidettävissä kehityskeskusteluissa. Ympäristöterveydenhuollon henkilökunta osallistuu oman erikoistumisalansa koulutukseen ja ylläpitää erikoisosaamistaan. Lain-säädännöstä johtuvien uusien tehtävien tai tehtävissä tapahtuviin muutoksiin liittyvään koulutukseen panostetaan erityisesti. Keskusvirastojen ja AVI:n lähialueilla järjestämiin tai koordinoimiin maksutomiin koulutuksiin ja työohjauspäiviin osallistutaan säännöllisesti. Ympäristöterveydenhuollon yhteisillä koulutuspäivillä käsitellään koko ympäristöterveydenhuollolle yhteisiä teemoja. Näille koulutuspäiville osallistutaan osittain vuoroperaatteen mukaan, ellei koulutuspäivillä ole erityisesti panostettu johonkin erityisosaamisalueeseen. Koulutusmateriaalit jaetaan henkilöstön nähtäväksi yhteiseen sähköiseen koulutuskansioon. Keskimäärin koulutuspäiviä on ollut n. 6 päivää työntekijää kohden vuosittain. Koulutukseen on talousarviossa varattu erillinen määräraha. Koulutussuunnitelma on liitteenä.

1.2.4 Valvontakohderekisteri/ Tietojärjestelmä

Valvontakohteet on rekisteröity TerveKuu -tietojärjestelmään. Rekisteriin on kirjattu kohteen tiedot ja kohdetta koskevat tapahtumat mm. päätökset, tarkastukset ja näytteenotot sekä yhteydenotot. *Tietojärjestelmä tulee vaihtumaan tammikuussa 2019, kun käyttöön tulee ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen tietojärjestelmä VATI.*

Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa edellytetään ja keskusvirastot ovat määränneet, että kunnat ilmoittavat kohde- ja valvontatiedot käyttäen KUTI/YHTI -järjestelmää. Tiedot syötetään järjestelmään KUTI- ja YHTI -luokitusten mukaisesti. Kuopiossa tietojen syöttäminen on tehty KUTI-luokituksen ja YHTI-luokituksen mukaisesti. Talousarviossa on varauduttu kohderekisterin kehittämiseen ja henkilökunnan kouluttamiseen tietojärjestelmän käyttämisessä. *Vuoden 2019 alusta siirrytään käyttämään ympäristöterveydenhuollon yhteistä tietojärjestelmää (VATI), jonka käyttöönotto tulee vaatimaan jonkin verran resursseja.*

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikötietojen hallintajärjestelmän VYHA:n avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikötietoja.

Kohteiden lupakäsittely tehdään D360 asianhallintajärjestelmällä, joka sisältää on myös arkistoinnin. Paperiasiakirjat säilytetään ympäristöterveydenhuollon lähiarkistossa.

1.3 Valvonnan maksullisuus

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on pääsääntöisesti maksullista. Kunnan valvontaviranomaisen on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu valvonta-

suunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta. Maksujen periminen suunnitelmallisesta valvonnasta edellyttää hyväksyttyä valvontasuunnitelmaa ja maksutaksaa. Valvontaprojekteihin tai -hankkeisiin liittyvät tarkastukset ovat maksullisia. Valvontamaksut määritellään kattamaan suunnitelmallisesta valvonnasta aiheutuneet kustannukset. Maksullisuuden periaatteena on, että valvonnasta perittävät maksut eivät saa ylittää todellisia kustannuksia. Poikkeuksena on uuden tupakkalain mukainen valvontamaksu, joka on veroluonteinen ja voi ylittää valvonnan todelliset kustannukset tupakkalaissa säädetyin edellytyksin. Ympäristöterveydenhuollon lakeihin on todennäköisesti tulossa muutoksia, jotka mahdollistavat myös laajemmin vuosimaksun perimisen valvonnasta.

Ympäristöterveydenhuollossa maksuja peritään

Elintarvikelain (23/2006, muutos 352/2011) mukaan

- 1) *laitosten hyväksymistä ja muun kuin 13 § 3 momentissa tarkoitetun elintarvikehuoneiston ilmoituksen käsittelyä*
- 2) kunnalliseen valvontasuunnitelmaan sisältyvästä tarkastuksesta, näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta;
- 3) Euroopan unionin ulkopuolella elintarvikkeita vievien elintarvikehuoneistojen valvonnasta siltä osin kuin vienti ostajamaan vaatimuksesta edellyttää tavallista kattavampaa valvontaa; sekä
- 4) elintarvikemääräysten noudattamatta jättämiseen perustuvien elintarvikelain 7 luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden valvomiseksi tapahtuvasta tarkastuksesta.

Taksan soveltamisessa otetaan huomioon, mitä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 882/2004 artikloissa 27 ja 28 sekä elintarvikelain 70 §:n 2 momentin ja 71 §:n 3 momentin nojalla annetussa eräitä elintarvikevalvonnan maksuja koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (1040/2007) säädetään.

Terveysuojelulain (763/1994) mukaan

- 1) terveydensuojelulain 13 § ja 18 a § mukaisista toiminnoista tehtävien ilmoitusten käsittelystä sekä;
- 2) terveydensuojelulain 18 § mukaisen laitoksen hyväksymisestä;
- 3) kunnalliseen valvontasuunnitelmaan sisältyvää tarkastusta, näytteenottoa ja näytteen tutkimista sekä myöntämistään todistuksista;
- 4) 6 § tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta silloin, kun määräysten antaminen perustuu lain säännösten noudattamatta jättämiseen;
- 5) 13 §:n nojalla tehtyjen ilmoitusten perusteella annettujen määräysten valvonnasta;
- 6) 18 §:n nojalla tehdyn hakemuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta *sekä 20 §:ssä edellytettyyn talousveden laadun valvontaa ja tarkkailua sekä talousvettä toimittavan laitoksen riskinarvioinnin hyväksymisestä*;
- 7) 29 §:ssä edellytetystä uimaveden säännöllisestä valvonnasta
- 8) asunnossa tai muussa oleskelutilassa suoritetusta tarkastuksesta, mittauksesta, näytteenotosta, tutkimuksesta ja selvityksestä, joka liittyy 26 §:n mukaisten terveyshaittojen selvittämiseen tai haitan poistamisen varmistamiseen;
- 9) kaivon omistajalta talousvesitutkimuksista silloin, kun kysymys ei ole 16 §:n 4 momentissa tarkoitettusta talousvettä toimittavasta laitoksesta;
- 10) säteilylain 44 a §:n nojalla tehdystä tarkastuksesta;

- 11) ympäristönsuojelulain 17 luvussa tarkoitetun valtioneuvoston asetuksen noudattamisen valvontaan liittyviä tarkastuksia.

Tupakkalain (549/2016) mukaan

- 1) 44 §:ssä tarkoitettua vähittäismyyntilupaa koskevan hakemuksen käsittelystä;
- 2) 48 §:ssä tarkoitetun nikotiininesteiden vähittäismyyntiä koskevan ilmoituksen käsittelystä;
- 3) 50 §:ssä tarkoitetun tukkumyynti-ilmoituksen käsittelystä;
- 4) 79 §:ssä tarkoitetun tupakointikieltoa koskevan hakemuksen käsittelystä;
- 5) 91 §:ssä tarkoitetun vuosittaisen myyntipistekohtaisen valvontamaksun

Uusintatarkastuksesta voidaan periä maksu, mikäli se tehdään valvontasuunnitelman mukaisella tarkastuksella ilmenneiden puutteiden korjaamisen varmistamiseksi.

Maksut määräytyvät ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymän ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukaisesti. Maksuun sisältyvät tarkastuksen valmisteluun kuluva aika, tarkastukseen käytetty aika mukaan lukien keskimääräinen matka-aika ja tarkastuspöytäkirjan laadintaan käytetty aika. Tällä hetkellä voimassa oleva ympäristöterveydenhuollon maksutaksa on hyväksytty ympäristölautakunnassa 18.1.2018. Maksutaksaa tarkistetaan tarvittaessa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös valvonnasta saatujen tulojen määrä ja niiden kohdentuminen.

1.4 Valvonta

1.4.1 Tarkastuksen tavoitteet ja sisältö

Ympäristöterveydenhuoltoon liittyvän valvonnan toimeenpanossa tarkastustoiminta on oleellinen osa kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuuden selvittämistä. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, kuten omavalvontaan, verkkokauppaan, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Kohteen ja kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen mahdollisten terveyshaittojen selvittämiseksi sekä turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimista varten voidaan tarkastusten yhteydessä ottaa näytteitä sekä tehdä mittauksia. Mikäli valvottavassa kohteessa todetaan puutteita tai toiminta ei ole määräysten mukaista, annetaan ohjausta ja neuvontaa ja tarvittaessa kehotuksia tai määräyksiä. Kehotusten tai määräysten toteutumista valvotaan tarvittaessa uusintatarkastuksella. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä. Pelkkä näytteenottokäynti ei ole tarkastus.

Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset suunnitellaan etukäteen ja ne on kirjattu valvontasuunnitelmaan. Myös uusintatarkastuksiin varaudutaan. Valvontasuunnitelmaan kirjatut tarkastukset ovat säännöllistä tarkastustoimintaa. Tarkastuksia tehdään myös muistakin syistä, esimerkiksi kuluttajien tekemien valitusten perusteella. Nämä tarkastukset tehdään ensisijaisesti. Myös uusien kohteiden ennakotarkastuksiin sekä muihin lakisäateisten ilmoitusten perusteella tehtäviin tarkastuksiin on varattava riittävästi aikaa.

Tarkastuksen sisältö määräytyy sen mukaan, millaiseen kohteeseen ja minkä lain perusteella se tehdään. Joihinkin kohteisiin saattaa olla tarkoituksenmukaista tehdä tarkastus samanaikaisesti useamman lain perusteella. Toisaalta tarkastajien erikoistuminen vähentää useamman lain perusteella tehtävää tarkastustoimintaa. Tarkastuksissa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan keskusvirastojen malliasiakirjoja.

Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus ja tarkastetut asiat kirjataan, vaikka tarkastuksella ei havaitaisikaan epäkohtia. Tarkastuskertomukseen kirjataan valvonnan tarkoitus, sovellettu lainsäädäntö, käytetyt menetelmät ja valvonnan tulokset sekä tarvittaessa asianomaiselta toimijalta edellytettävät toimet ja niiden määraajat. Tarkastuskertomus laaditaan kahtena kappaleena, joista toinen jää viranomaiselle ja toinen toimitetaan tarkastajan allekirjoittamana tarkastuskohteeseen. Tarkastuskertomus toimitetaan tiedoksi asianosaisille ja tarvittaessa myös muille viranomaisille. Lisäksi otetaan huomioon, mitä EVIRA määrää valvontatietojen julkistamisesta.

Valvontasuunnitelmien toimialakohtaisissa osissa on tarkempia ohjeita eri lakien perusteella tehtävien tarkastusten sisällöstä ja tarkastukseen käytettävästä ajasta.

1.4.2 Valvontakohteiden tarkastustiheydet

Valvontasuunnitelmassa tarkastustiheydet perustuvat valtakunnallisiin valvontaohjeisiin, valvontakohteiden kartoitukseen, riskinarviointiin sekä valvonnan kattavuuden varmistamiseen eri toimialoilla.

Lähtökohdan valvontatarpeelle muodostaa tieto erityyppisten valvontakohteiden lukumääristä ja kohteiden tuntemus. Yhtä valvontakohdetta joudutaan usein tarkastelemaan useamman eri ympäristöterveydenhuollon *lain* näkökulmasta.

Keskusvirastot ovat laatineet valvontakohdetyypeittäin alustavan riskinarvioinnin, joka on kirjattu valvontasuunnitelmaan. Tätä riskinarviointia noudatetaan, ellei kohteelle ole tehty omaa riskinarviointia. Kuopiossa kaikille kohteille tehdään kohdekohtainen riskinarviointi. Riskinarviointi perustuu kohteessa harjoitettavan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen, aiemmilla tarkastuksilla tehtyihin havaintoihin toiminnan järjestämisestä, toiminnan olosuhteista ja mahdollisesti havaituista puutteista ja niiden korjaamiseksi annetuista kehotuksista ja määräyksistä. Toimiva omavalvonta tai muu vastaava kohteessa tehtävä sisäinen valvonta, laadunvalvonta tai käyttötarkkailu sekä hyvä turvallisuuskulttuuri ja turvallisuusjohtaminen pienentävät riskiä ja suunnitelmallisten tarkastusten tiheyttä. Kohteessa *todetut vakavat epäkohdat* tai ilmoitusten kautta tietoon tulleet puutteet ja lainvastaisuudet voivat olla perusteena nostaa tarkastustiheyttä. Lisäksi tehdään uusintatarkastuksia, jotta voidaan selvittää, onko annettuja kehoituksia ja määräyksiä noudatettu.

Mikäli säännöllisen valvonnan tarkastusta ei ehditä tehdä suunnitelmavuonna, voidaan tarkastus siirtää seuraavalle vuodelle. Tarkastuksia voidaan tarvittaessa aikaistaa edelliselle vuodelle.

Niiden kohteiden osalta, jotka eivät ole tiedossa valvontasuunnitelmaa laadittaessa tai jotka aloittavat toimintansa valvontasuunnitelman hyväksymisen jälkeen, noudatetaan keskusvirastojen määrittelemiä tarkastustiheyksiä. Uudet ilmoitetut kohteet tulevat heti ilmoituksen tai lupakäsittelyn jälkeen suunni-

telmallisen valvonnan piiriin ja ne tarkastetaan kolmen kuukauden sisällä ilmoituksen vastaanottamisesta tai sisällytetään tarkastusten muuhun valvontarytmiin. Toiminnanharjoittajan vaihtumisen yhteydessä tehdään säännöllisen valvonnan mukainen tarkastus.

Valvontakohteiden tarkastustiheydet on määritelty liitteissä.

1.4.3 Tarkastukseen käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan suunnittelussa on otettu huomioon tarkastuksen valvontakohdetyypin, kohteen valvontahistoria, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuspöytäkirjan laatiminen.

Tarkastusaikaa tietojärjestelmiin kirjattaessa tarkastukseen käytettyyn aikaan sisällytetään tarkastukseen valmistautuminen, tarkastus sekä tarkastuskertomus ja muiden tarvittavien asiakirjojen laatiminen, mikä sisältää myös tietojen tallentamisen tietojärjestelmään. Suunnittelussa huomioidaan myös matkaan tarvittava aika, jota ei kuitenkaan lasketa mukaan tarkastusaikaan. Tarkastusaika on määritelty tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.4.4 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja ulkopuoliset asiantuntijat

Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen ovat keskeisiä menetelmiä erityisesti elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnassa. Myös tupakkalain valvonta voi edellyttää näytteenottoa. Toimialakohtaisiin näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmiin sisällytetään sellaiset ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä edellytetyt näytteenotot ja tutkimukset, jotka on mahdollista suunnitella etukäteen. Lisäksi kuvataan muut tilanteet, joissa näytteitä otetaan. Näytteenotosta aiheutuvat kustannukset kohdistetaan toiminnanharjoittajalle. Poikkeuksena ovat ruoka- ja vesivälitteisten epidemioiden ja asiakasvalitusten perusteella otettavat näytteet. Näytteenottosuunnitelmaan kirjataan myös sellaiset toimialakohtaisten valtakunnallisten valvontaohjelmien mukaiset näytteet, joista vastaa asianomainen keskusviranomainen. Näytteenottosuunnitelmaan on kirjattu lisäksi tiedossa olevat mahdolliset valtakunnalliset näytteenotto-projektit, joihin osallistutaan.

Näytteistä osa otetaan ympäristöterveydenhuollon toimesta, mutta näytteenottoon käytetään myös hyväksyttyjä ulkopuolisia asiantuntijoita.

Elintarvikelaissa (36 §) ja terveydensuojelulaissa (49 §) säädetään, että valvontaviranomainen voi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita valvontaan liittyvissä tehtävissä. Toimialakohtaisissa osioissa on kirjattu, mikäli tällaisia ulkopuolisia asiantuntijoita käytetään sekä käytettävät menetelmät ja tehtävät, joihin ulkopuolista asiantuntijaa käytetään. Ulkopuolisia asiantuntijoita käytettäessä päätökset valvontatoimista tekee valvontaviranomainen. Ulkopuolisella asiantuntijalla on oltava riittävä osaaminen ja pätevyys. Elintarvikelaissa säädetään lisäksi, että viranomaisen, joka siirtää tehtävän ulkopuoliselle asiantuntijalle, on ilmoitettava Eviraan siirrettävä tehtävä sekä asiantuntija, jolle tehtävä siirretään.

Elintarvikelaki ja terveydensuojelulaki edellyttävät, että valvontasuunnitelmassa on esitettävä hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu. Näytteet toimitetaan pääasiassa Savo-Karjalan ympäristö-

tutkimus Oy laboratorioon. Laboratorio on Eviran hyväksymä viranomaisnäytteitä tutkiva laboratorio. Laboratorio on FINAS-akkreditoitu (T047) ja se täyttää standardin SFS-EN ISO/IEC 17025 mukaiset vaatimukset. Talous- ja uimavesien sekä elintarvikkeiden tutkimuksissa laboratorio käyttää akkreditoituja tutkimusmenetelmiä. Niiden analyysien osalta, joihin laboratoriolla ei ole pätevyyttä, on sillä käytössään asianmukaiset alihankintamenettelyt. Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratoriota käytetään osittain myös viranomaisnäytteenotossa.

1.4.5 Valvontaprojektit ja –hankkeet

Valvontaprojektit ja -hankkeet ovat osa kunnan valvontaa. Ne ovat keskusvirastojen, aluehallintovirastojen tai kunnan itsensä valitsemien painopisteiden mukaista toimintaa, jossa selvitetään valvontakohteen nykytilanne tai valvontatarve ja jonka avulla valvontaa voidaan toteuttaa tehokkaasti ja koordinoitusti. *Valtakunnallisissa ja alueellisissa hankkeissa kunta toimii hankekohtaisten ohjeistusten mukana. Tällaisissa hankkeissa yhteenvedosta ja tiedottamisesta vastaa keskusvirasto tai aluehallintovirasto.* Valvontasuunnitelmassa on varattu aikaa ja resursseja vuosittaisten valvontaprojektien toteuttamiseen rajallinen määrä ja niihin osallistutaan käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa.

1.4.6 Ympäristöterveydenhuollon yhteiset painopisteet

Yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa koko valvontasuunnitelmakauden tavoitteena on valvonnan vaikuttavuus. Vaikuttavuutta voidaan tarkastustoiminnan ohella lisätä tehostamalla muita valvontaa tukevia toimia, kuten kouluttautumista, tiedottamista sekä niitä toimia, jotka kannustavat toiminnanharjoittajia huolehtimaan omavalvontansa toimivuudesta. Valvontaa suunnataan sinne, missä sitä riskinarvioinnin perusteella eniten tarvitaan.

Lisäksi tavoitteena on lisätä valvonnan näkyvyyttä kuntalaisille, hyödyntää aluehallintoviraston tekemiä ohjaus- ja arviointikäyntejä sekä kehittää ja hyödyntää tietojärjestelmiä. Maksullisuutta tehostetaan.

1.5 Häiriötilanteisiin varautuminen

1.5.1 Varautuminen häiriö- ja poikkeustilanteisiin

Terveydensuojelu- ja elintarvikelain mukaan kunnan valvontaviranomaisen on yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa laadittava suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi. Toiminta on suunniteltava ennakolta ja sitä on harjoiteltava siten, että häiriötilanteessa pystytään ehkäisemään, selvittämään ja poistamaan häiriön aiheuttamat terveyshaitat, häiriön vaikutukset saadaan rajoitettua mahdollisimman vähäisiksi ja häiriöstä toipuminen saadaan käyntiin mahdollisimman nopeasti. Häiriötilanteissa käytetään hyväksi keskusviranomaisten laatimia ohjeita. Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu valmiussuunnitelma ja häiriötilannesuunnitelmat, joita päivitetään. Häiriötilanneviestintäsuunnitelma on laadittu ja sitä päivitetään. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu Pohjois-Savon alueella järjestettäviin valmiusharjoituksiin.

Häiriö- ja poikkeustilanteissa ympäristöterveyden tehtävät hoidetaan tarkoituksenmukaisesti. Häiriö- ja poikkeustilanteissa järjestetään nopea näytteiden keruu ja näytteiden tutkiminen sekä arvioidaan mahdolliset terveyshaitat. Tarvittaessa annetaan määräyksiä, kieltoja ja rajoitetaan toimintoja terveyshaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä annetaan asiantuntija-apua muille viranomaisille.

1.5.2 Varautuminen elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittämiseen

1.5.2.1 Epidemioiden selvitystyöryhmä

Ilmoitus tai epäily elintarvike-, talous- tai uimavesivälitteisestä ruokamyrkytyksestä edellyttää viipymättä tehtävää arviointia ja selvitystä tapauksesta. Ruoka- tai vesivälitteisten epidemiatutkimusten keskeinen tavoite on sairastumisen aiheuttajan ja lähteen etsiminen. Nopea selvittäminen on tärkeää, jotta voidaan estää epidemian mahdollinen leviäminen ja saada ehkäisevät toimenpiteet käyntiin. Elintarvikkeiden, juomaveden ja uimaveden välityksellä leviävien tartuntatauti-epidemioiden sekä muiden ruokamyrkytysten selvittämiseksi, rajoittamiseksi ja ehkäisemiseksi on tarpeen seurata niiden esiintymistä.

Ruokamyrkytys-epidemian selvittämiseksi on nimetty selvitystyöryhmä. Kuopion kaupungin selvitystyöryhmän kokoonpano on seuraava

- *terveydenhuollon tartuntataudeista vastaava lääkäri*
- ympäristöterveyspäällikkö
- *Siilinjärven vastaava eläinlääkäri*
- elintarviketarkastaja
- *terveydenhuollon tartuntataudeista vastaava tartuntatautihoitaja*
- ympäristöterveystarkastajat (2), joiden tehtävänä elintarvikevalvonta ja talousvesivalvonta
- Kuopion Veden tuotantopäällikkö
- KYS:n *infektio- ja sairaalahygieniyksikön osastonhoitaja*

Laajoissa ja luonteeltaan erityisissä epidemioissa työryhmää täydennetään ulkopuolisilla asiantuntijoilla esim. sairaanhoitopiiri. Ruokamyrkytys-epidemian selvittäminen vaatii hyvää yhteistyötä tartuntatauti-, terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisten välillä, jonka takia epidemiatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti kolme kertaa vuodessa.

1.5.2.2 Elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittäminen

Elintarvike- ja vesivälitteisellä epidemialla tarkoitetaan tapausta, jossa vähintään kaksi henkilöä on saanut samanlaatuisen sairauden samasta ruoasta tai vedestä. Jos tauti on harvinainen tai vaikea (esim. botulismi, EHEC- infektio) voi jo yksikin epäilty tapaus merkitä epidemian uhkaa vaatien välittömiä selvityksiä ja toimenpiteitä. Ruoka- tai vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöstä on laadittu toimintaohje (liite 2).

Tieto ruokamyrkytys-epidemiaepäilystä voi tulla esim. asiakkaan suorana yhteydenottona, elintarvikealan toimijan ilmoittamana tai tartuntataudeista vastaavan henkilön kautta. Elintarvikkeiden ja talousveden turvallisuudesta on vastuussa toimija. Elintarvikevalvontakohteille jaetaan kohteita varten laadit-

tua toimintaohje ruokamyrkytyspäilytapauksien varalle. Toimintaohjetta päivitetään säännöllisesti ja siinä on yhteystiedot myös virka-ajan ulkopuolella tehtäviä ilmoituksia varten. Ympäristöterveydenhuolto on ottanut käyttöön sähköisten ja vaiheistettujen epäilyilmoitusten käsittelyn.

Ruoka- tai vesivälitteisestä myrkytyspäilyä selvittää pääsääntöisesti kohteen tarkastaja tai hänen varahenkilönsä. Epäilyilmoitukset tulevat kaikkien elintarvikevalvontaa tekevien tietoon ja lisäksi elintarviketarkastajalle sekä ympäristöterveyspäällikölle. Mikäli tilannearvioinnin perusteella päädytään kohteen tarkastukseen ja näytteidenottoon, hoidetaan ne kiireellisinä. Tarkastajia varten on laadittu toimintaohje ruoka tai vesivälitteisen myrkytyspäilytapauksien käsittelyvaiheista ja raportoinnista (liite 2). Lisäksi apuna käytetään terveysvaarakansion ohjeita. Tarkastuksen jälkeen tehdään arvio kyselyn käynnistämisestä. Myös selvitystyöryhmä kutsutaan koolle tarvittaessa.

Selvitystöiden perusteella laaditaan johtopäätökset epäilyilmoitukseen liittyen. Mikäli RYMY-ilmoitus on tehty, laaditaan tarkastusraporttien, tutkimustuloksien ja kyselyaineiston pohjalta johtopäätösraportti RYMY-selvitysilmoitusta varten. Kohteelle, jossa ruokamyrkytysepidemia tai epidemiaepäily on ollut, annetaan kirjallinen yhteenveto ja tarvittaessa annetaan toimenpideohjeita tai korjauskehotuksia. Tarvittaessa kohteessa järjestetään epidemiaa koskeva palautetilaisuus. Kohteen tarkastaja valvoo, että toimija huolehtii elintarviketurvallisuuteen liittyvistä korjaustoimenpiteistä.

Talousarviossa varaudutaan mahdollisista epidemiaselvityksistä (mm. näytteiden analysointi) aiheutuviin kustannuksiin.

1.5.2.3 Vedenjakeluhäiriöt, vesiepidemiat

Saatuaan tiedon toimittamansa talousveden aiheuttamasta epidemiasta tai epäillessään toimittamansa talousveden voivan aiheuttaa epidemian, talousvettä toimittava laitos ilmoittaa siitä välittömästi ympäristöterveydenhuoltoon ja ryhtyy toimenpiteisiin talousveden laadun parantamiseksi. Laitoskohtaisiin valvontatutkimusohjelmiin sisältyvät tarkemmat toimintaohjeet vesiepidemioiden ja vedenjakeluhäiriöiden varalle.

Ympäristöterveydenhuolto on mukana selvittämässä mahdollisten korvaavien vesilähteiden veden laatua ja jakelujärjestelmien (mm. kuljetusajoneuvojen säiliöiden) sopivuutta käyttöön. Veden saastumistapauksissa ympäristöterveydenhuolto ryhtyy toimenpiteisiin taudin leviämisen ehkäisemiseksi, esimerkiksi kieltää saastuneen vesilähteen käytön ja seuraa veden laatua. Kaikilla ympäristöterveystarkastajilla on valmiudet ottaa vesinäytteitä. Veden käytön rajoituksista tiedotetaan, tiedottamisessa noudetaan erillistä suunnitelmaa. Ympäristöterveydenhuolto tekee myös viipymättä tapausta koskevan selvityksen RYMY-tietojärjestelmän kautta, *myös aluehallintovirastolle tehdään ohjeiden mukaiset ilmoitukset.*

Jätevesien siirron keskeytymisestä aiheutuvat tulvimisilmiöt viemäriverkossa voivat aiheuttaa talousveden saastumisen tai onnettomuuden kohteeksi joutuneiden huoneistojen käytön rajoittamista. Ympäristöterveydenhuolto voi antaa tarvittaessa neuvoja ja määräyksiä huoneistojen puhdistamisesta ja käytön rajoittamisesta.

1.5.3 Varautuminen muihin vaaratilanteisiin

1.5.3.1 Tartuntatautien vastustamistyö

Väestöä tiedotetaan hygieniaan liittyvistä riskeistä ja annetaan ohjeita suojautua ja suojata elintarvikkeet ja juomavesi mahdollisilta tartuntatautien aiheuttajilta. Kaupungin terveydenhuollon kanssa tehdään yhteistyötä tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi.

1.5.3.2 Säteilyonnettomuudet

Säteilyvaaratilanteessa ympäristöterveydenhuolto tarkastaa, että elintarvikkeiden ja veden valmistuksessa ja jakelussa noudatetaan annettuja suojeluohjeita. Tarkastajat ottavat näytteitä ko. tuotteista. Säteilyonnettomuustilanteessa tukeudutaan hyvin pitkälti Säteilyturvakeskuksen ja muiden ylempien viranomaistahojen ohjeisiin.

1.5.3.3 Kemikaalionnettomuudet

Kemikaalionnettomuuksien varalta ympäristöterveydenhuolto on varannut näytteenottovälineistöä, suojaimia ja suojavaatetusta. Kemikaalionnettomuuksissa pelastusviranomaisen hoitaa torjuntatoimet ja ympäristöterveydenhuolto auttaa tarvittaessa asiantuntijana.

Vaarallisten aineiden valmistusta, teollista käsittelyä ja varastointia harjoittavien teollisuuslaitosten ja yritysten toiminta aiheuttaa onnettomuusriskin ja sitä kautta vakavan uhkan ihmisten terveydelle. Lisäksi vaarallisten aineiden onnettomuuksien yhteydessä syntyvät päästöt muodostavat merkittävän uhkan maaperälle, pohjavedelle, vesistöille ja eliöille. Pelastuslaitos on laatinut erillisen vaarallisten aineiden torjuntasuunnitelman ja vastaa torjuntatoimista. Ympäristöterveydenhuollosta kemikaaliasiantuntijana on ympäristöterveyspäällikkö.

1.6 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on tiedottaa valvonnan painopisteistä ja tavoitteista, lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia ja lisätä ympäristöterveydenhuollon tunnettavuutta. Aktiivisella tiedottamisella erityistilanteissa varmistetaan turvallisuuden ja terveyden kannalta tärkeän tiedon jakaminen. Valvonnan näkyvyyden lisääminen viestinnän keinoin auttaa toiminnanharjoittajia ottamaan omassa toiminnassaan lainsäädännön vaatimukset huomioon. Lisäksi kuluttajat saavat käsityksen, mitä ympäristöterveydenhuollon valvonnalta voi odottaa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Viestintään kuuluu asiakaspalvelu, neuvonta ja opastus sekä tiedottaminen. Ympäristöterveydenhuolto tiedottaa, ohjaa ja neuvoo paikallisia toiminnanharjoittajia ja muita yhteistyötahoja lainsäädännössä annettujen vaatimusten noudattamisessa sekä elinympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden turvaamisessa. Valvontakohteita ja erikoistumisalaa koskevaa opastusta ja neuvontaa antavat ensisijaisesti kohteiden ja toimialan tarkastajat. Ympäristöterveydenhuoltoon saapuvat tiedustelut ja asiakkaat pyri-

tään ohjaamaan suoraan ko. asioita hoitavalle henkilökunnalle. Mikäli se ei ole mahdollista tai asiaa ei muuten saada selvitettyä, asioita hoitava henkilö selvittää asian ja ottaa asiakkaaseen myöhemmin yhteyttä. Yleinen neuvonta ja opastus kuuluvat koko henkilökunnalle. Puhelin- ja sähköpostiyhteydenotoihin pyritään reagoimaan viipymättä. Ympäristöterveydenhuollolla on henkilökohtaisten sähköpostien lisäksi myös yleinen sähköpostiosoite ([ymparistoterveys\(at\)kuopio.fi](mailto:ymparistoterveys(at)kuopio.fi)).

Tiedottamisessa noudatetaan kaupungin viestintäohjetta. Viestintään käytetään tilanteesta riippuen puhelinta, sähköpostia, telefaksia, kirjettä tai paikan päällä käyntiä. Kaupungin internet-sivuilla on ympäristöterveydenhuollon tiedotuksia, ohjeita ja lomakkeita. Sivuilta on myös linkkejä keskusvirastojen sivuille.

Lainsäädäntöön liittyvistä muutoksista, omien tutkimusprojektien tuloksista ja muusta ajankohtaisesta tiedotetaan kohdennetusti tietyille ryhmälle tai yleisesti tiedotusvälineiden kautta. Projektien yhteenvedot lähetetään tiedoksi maakunnallisiin ja paikallisiin sanomalehtiin tiedotusyhteys henkilön välityksellä.

Viranomaisten ja asiantuntijatahojen tuottamaa kuluttajille ja toimijoille suunnattua materiaalia on saatavilla ympäristöterveydenhuollosta. Lisäksi materiaalia toimitetaan tarvittaessa valvontakohteisiin.

1.6.1 Terveysvaarasta tiedottaminen

Vakavasta terveysvaarasta tai sen epäilystä tiedottamisesta yleisesti päättää ja vastaa yksikön päällikkö tai hänen määräämänsä henkilö. Elintarvikkeiden aiheuttamasta terveysvaarasta tiedottamisesta päättää ja vastaa elintarviketarkastaja. Tiedottamistarpeesta ja laajuudesta päätetään tapauskohtaisesti. Siihen vaikuttaa mm. vaaran aste sekä toiminnan, kuten takaisinvedon onnistuminen. Jos terveysvaaran voidaan epäillä ulottuvan oman toiminta-alueen ulkopuolelle tai kyse on vakavasta vaarasta, tiedottaminen järjestetään yhteistyössä muiden alan viranomaisten kanssa. Tiedotuskanavina käytetään ensisijaisesti alueella ilmestyviä sanomalehtiä, paikallisradiota, alueellisia tv-kanavia ja kaupungin internet-sivuja. Tiedottamiseen kuuluu myös sisäinen omaa henkilökuntaa koskeva tiedottaminen. Ympäristöterveydenhuollolla on häiriötilanneviestintäsuunnitelma. Tarvittaessa voidaan tiedottamisessa hyödyntää palvelualueen tiedottajaa.

Tiedote laaditaan siten, että se vastaa kuluttajan kannalta keskeisiin asioihin, kuten mitä, missä ja milloin on tapahtunut, aiheutuuko tapahtumasta terveyshaittaa tai -vaaraa, mitä toimenpiteitä on tehty ja miten tilannetta hoidetaan jatkossa. Tiedotteessa voidaan antaa myös ohjeita ja määräyksiä. Tiedotteessa on lisäksi lisätietojen antaja, yhteystiedot ja taustatietolähde.

1.7 Suunnitelman toteutumisen arviointi

Kunnan tulee vuosittain arvioida valvontasuunnitelman toteutumista. Toteutuminen arvioidaan ympäristö- ja rakennuslautakunnassa. Arviointia hyödynnetään paikallisen ympäristöterveydenhuollon val-

vonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan valvontakohdetyypeittäin. Taulukossa 1.3 on esitetty, mitä arviointi sisältää.

Taulukko 1.3 Valvontasuunnitelma toteutumisen arviointi

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	• kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus • valtakunnallisten ja omien paikallisten painopisteiden valvonnan toteutuminen • tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä kunnan viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräysten mukaiselle tasolle
Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)	• toteutuneiden tarkastusten lukumäärä • näytteet ja analyysit • valvontaprojekteihin osallistuminen
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	• valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain • valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus	• voimavarojen riittävyys suhteessa lainsäädännön vaatimukseen ja valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan • selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin • erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA)
Toiminnan kehittämistarpeet	➤ toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
Arviointi- ja ohjauskäynnit	➤ havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Valvontasuunnitelman toteutumisen raportointi tehdään KUTI-, YHTI- ja VYHA- järjestelmien avulla, *tulevaisuudessa VATI-järjestelmä korvaa KUTI- ja YHTI-järjestelmät*, ja siitä laaditaan arviointiraportti toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa annettujen ohjeiden mukaisesti. Lautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

2 Elintarvikevalvontasuunnitelma

2.1 Johdanto

Elintarvikelain (23/2006) mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelman tulee perustua valvontakohteiden kartoitukseen, riskinarviointiin sekä valvonnan kattavuuden varmistamiseen eri toimialoilla. Kuopion ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelma perustuu Elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan 2015-2019, valvontakohteiden kartoitukseen ja riskinarviointiin ja käytössä olevien voimavarojen kohdentamiseen. Suunnitelmassa kuvataan henkilöstön työtehtävät ja niihin käytettävä aika, työtehtävien jako henkilöstön kesken, sekä miten toiminnat kirjataan ja miten niitä seurataan. Suunnitelma sisältää elintarvikevalvonnan omia, kohdennettuja valvontaprojekteja sekä omavalvonnan valvomisen tueksi laaditun näytteenottosuunnitelman. Lisäksi suunnitelmassa huomioidaan valtakunnalliset valvontaprojektit. Elintarvikevalvontasuunnitelman kirjallinen osuus laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmat sekä säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmat laaditaan vuodeksi kerrallaan huomioiden valvontakohteiden riskinarviointi.

Säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmassa tarkastuskohteet luokitellaan VATI-luokituksen mukaisesti. Jokaiselle tarkastuskohteelle määritellään tarkastustiheystarve Eviran tarkastustiheysohje (”Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen” 10503/2) huomioiden. Tarkastustiheysohjeessa on huomioitu toiminnan luonne ja laajuus. Mikäli tarkastustiheys poikkeaa Eviran suosituksesta, perustellaan se dokumentoidusti. Tarkastustiheysohjeesta poikkeaminen voi johtua esim. siitä, että Eviran valvontakohteen toiminta poikkeaa oleellisesti Eviran ohjeistuksesta. Kohteille, jotka aloittavat toiminnan valvontasuunnitelman hyväksymisen jälkeen, määritellään tarkastustiheys Eviran ohjeistuksen mukaisesti. Mikäli suunnitelman mukainen tarkastus jää vuoden aikana tekemättä, voi tarkastuksen siirtää seuraavalle vuodelle ja vastaavalla tavalla tarkastuksen voi myös aikaistaa edelliselle vuodelle. Mikäli tarkastaja on saanut työsuunnitelmansa mukaiset valvontatarkastukset tehtyä, tarkastellaan koko elintarvikevalvonnan tilannetta ja suunnataan tarkastuksia myös toisen tarkastajan vastuualueille riskiperusteisesti.

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta ja laadusta on elintarvikealan toimijoilla, jolla on velvoite seurata toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan. Viranomaisvalvonnalla pyritään varmistamaan, että omavalvonta on toimivaa ja elintarvikkeen turvallisuus, jäljitettävyyys ja muu määräystenmukaisuus toteutuvat kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa.

2.2 Valvontakohteiden kartoitus ja tarkastuksen määrittely

2.2.1 Valvontakohteet

Elintarvikevalvontaan kuuluvat valvontakohteet on rekisteröity sähköiseen TerveKuu – tietojärjestelmään. *Tietojärjestelmä tulee vaihtumaan tammikuussa 2019, kun käyttöön tulee ympäristö-*

terveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen tietojärjestelmä VATI. *Alkutuotantopaikkojen rekisteröinti ja tietojen ajantasaisuuden selvitys on toteutettu vuosien 2017-2018 aikana, ja valvontaa on aloitettu 2018. Vuonna 2019 alkutuotantopaikkojen valvontaa toteutetaan ottamalla painopistealueeksi sellaiseen syötävien kasvien tuotanto, johon liittyy erityisiä vaaroja (esim. avomaaviljely ja päältä kaste-lu).* Elintarvikevalvontakohteet on jaettu kullekin elintarvikevalvontaa tekeväälle tarkastajalle pääasiallisesti VATI-toimintatyypeittäin esim. kala-alan ja liha-alan valmistus, leipomotuotteiden valmistus ja elintarvikkeiden vähittäismyynti. Tarjoilupaikat on jaettu elintarvikevalvontaa tekeville tarkastajille käyttäen postinumeroiden mukaista alueellista jakoa. Jokainen tarkastaja huolehtii kohteidensa valvon-nasta ja ohjauksesta sekä valvontakohderekisterin ajantasaisuudesta. Myös varahenkilöt on määritelty. Uusille tarkastajille laaditaan suunnitelmalliset perehdytysohjelmat.

2.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnastaan elintarvikevalvontaviranomaisel-le 4 viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toiminnan saa aloittaa, jos elin-tarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Ilmoitus koskee myös niitä ns. vir-tuaalielintarvikehuoneistoja, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten. Elin-tarvikevalvontaviranomainen käsittelee saapuneet elintarvikehuoneistoilmoitukset ja antaa todistuksen tietojen rekisteröinnistä.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi. Valvontaviranomainen ratkaisee asian 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu eri-tyinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Laitoksen vaatimuksenmukaisuuden selvittäminen edel-lyttää tarkastuskäyntiä. Laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. Toiminnan laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Uusien idättämöiden tulee hakea alkutuotannon hyväksyntää, mutta muutoin alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta riittää ilmoitus kunnan valvontaviranomaiselle. Elintarvikevalvonnan piiriin on vuoden 2017 aikana tullut hyönteisten käyttö elintarvikkeena.

Ympäristöterveydenhuolto neuvoa, ohjaa ja opastaa hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyissä. Sähköinen asiointi on käytössä ja sitä kehitetään edelleen.

2.2.3 Elintarvikevalvontakohteiden suunnitelmalliset valvontatarkastukset

Eviran ohjeen 10503/2 riskiluokituksissa on huomioitu keskimääräisesti toiminnan luonteeseen ja laa-juuteen perustuvaa riskiä ja se sisältää suositeltavan tarkastustiheyden ja tarkastuskertaan käytettävän ajan valvontakohteittain. Mikäli Eviran tarkastustiheysohjeesta poiketaan, on poikkeusperusteet kirjattu tarkastajien omiin tarkastussuunnitelmiin.

Elintarvikevalvontakohteiden tarkastussuunnitelma (liite 1) on laadittu valvontakohdetyypeittäin ja valvontakohteittain. Tarkastussuunnitelmasta käy esille valvontaresurssien kohdentaminen ja valvon-

nan kattavuus kohdetyypeittäin. Tarkastussuunnitelmaan ei ole vuodelle 2019 tarvinnut laatia priorisoidujen tarkastusten listausta, vaan Eviran tarkastustiheyteen tullaan pääsemään n. 97 %:sti. Tarkastussuunnitelmassa on huomioitu uusintatarkastustarve. Lisäksi henkilöresursseissa on huomioitu keskimääräinen matkoihin ja valmistautumiseen kuluva aika. Suunnitelmallisiin tarkastuksiin tarvitaan 1,5 htv. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi elintarvikevalvonnan tehtäviä ovat mm. uusien elintarvikehuoneistojen ilmoitus- ja lupakäsittelyt, toimijanvaihdosilmoitusten käsittelyt, ennakolausunnot, valvontaprojektit, elintarvikkeisiin liittyvien valitusten ja ruokamyrkytyspäilyilmoitusten käsittely sekä toimijoiden neuvonta ja ohjaus. Asiakasvalituksiin ja ruokamyrkytyspäilyihin liittyvät tarkastukset priorisoidaan säännöllisen valvonnan tarkastuksien edelle.

Alkutuotantopaikkojen kartoitus ja rekisteröinti on toteutettu vuosien 2017 ja 2018 aikana. Alkutuotannon tarkastukset kohdennetaan vuonna 2019 sellaisenaan syötäviin kasviksiin. Maitohygienia- ja muiden alkutuotannon tarkastusten osalta otetaan käyttöön Eviran ohje 10507 koskien tarkastustiheyttä ja tarkastusten tekoa.

2.2.4 Omavalvonnan valvonta

Elintarvikelain 23/2006 mukaisesti kaikilla elintarvikealan toimijoilla on oltava kirjallinen omavalvontasuunnitelma, jota tulee toteuttaa ja sen toteutumisesta tulee pitää kirjaa. Alkutuotantopaikkojen tulee pitää toiminnoistaan omavalvontakirjanpitoa. Omavalvonnalla toimija pyrkii varmistamaan, että elintarvikkeet ovat turvallisia ja elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukaisia. Toimijan on tunnistettava omaan toimintaansa ja käsittelemäänsä elintarvikkeeseen liittyvät elintarviketurvallisuutta vaarantavat tekijät ja huolehdittava niiden hallinnasta.

Toimijan on huolehdittava välttämättömien omavalvontaan kuuluvien näytteiden tutkimisesta. Näytteitä tutkiva laboratorio on oltava tiedossa, ja sen tulee olla asianmukaisesti hyväksytty tekemään pyydettyjä tutkimuksia. Valvontaviranomainen voi määrätä omavalvontasuunnitelman täydennettäväksi, korjattavaksi tai muutettavaksi, jos suunnitelma ei ole riittävä terveysvaarojen estämiseksi, vähentämiseksi tai poistamiseksi. Tarkastusten yhteydessä valvotaan omavalvonnan toimivuutta ja kattavuutta. Elintarvikealan toimijoille annetaan neuvoja, ohjeita ja tarvittaessa kehoituksia suunnitelman toimivuuden tehostamista varten. Omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi voidaan ottaa myös viranomaisvalvontanäytteitä.

2.2.5 Tarkastusten toteutus ja hallinnolliset pakkokeinot

Tarkastus on määritelty valvonta-asetuksessa (EY) 882/2004 minkä tahansa elintarvikkeita koskevan näkökohdan tutkimiseksi niin, että voidaan todeta täyttyvätkö lainsäädännölliset vaatimukset. Tarkastukset pyritään tekemään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksen luonteen ja ajankäytön hallinnan takia tarkastusajasta voidaan sopia myös ennakoon. Tarkastus voi koskea myös pelkkiä omavalvonta-asiakirjoja ja tarkastus voidaan tehdä ympäristöterveydenhuollossa.

Elintarvikehuoneistojen valvonta sisältää elintarvikelain ja Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaisia tehtäviä. Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun kohteessa on toimintaa. Joissakin tapauksissa tarkastukset on tarpeellista tehdä virka-ajan ulkopuolella esim. viikonloppuisin, iltaisin tai aamuisin (tuo-

tantolaitokset, yleisötapahumat jne.). Tarkastukseen kuuluu valmistautuminen (kohteen aikaisempiin valvontatietoihin perehtyminen jne.), tarkastus, tarkastuskertomuksen laadinta ja kirjaukset tietojärjestelmään. Tarkastukset voivat sisältää myös näytteenottoa ja mittauksia, joiden avulla arvioidaan kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan ja tuotteiden turvallisuutta sekä määräystenmukaisuutta.

Kohteiden suunnitelmallisia valvontatarkastuksia tehdään Eviran Oiva-ohjeita soveltaen tavoitteena, että koko valvontakohteen toimintaa, tuotantotiloja, tuoteturvallisuutta ja omavalvonnan toimivuutta tarkastetaan vähintään kerran valvontajakson (3 vuotta) aikana. Omavalvontasuunnitelma tarkastetaan aina vähintään valvontakohteen ensimmäisellä tarkastuksella sekä toimijan vaihtumisen jälkeisellä ensimmäisellä tarkastuksella. Tarkastuksissa hyödynnetään Eviran ohjeita. Valvontatietojen julkistamisesta on säädetty elintarvikelain muutoksessa (352/2011) ja ohjeistettu Eviran määräyksessä 1/2013: ”Elintarviketurvallisuusviraston määräys elintarvikevalvontaviranomaisen ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuuden toteuttamistavasta ja valvontatietojen julkistamisesta”. Säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten lisäksi tarkastuksia tehdään ruokamyrkytysselektiviteettien yhteydessä, asiakasvalitustapauksissa ja laitoksia hyväksyttäessä. Tarkastussuunnitelmaan kuulumattomia tarkastuksia on mahdollista tehdä, mikäli on perusteltua syytä epäillä elintarviketurvallisuusriskien kasvaneen valvontakohteessa.

Ilmoitetun elintarvikehuoneiston toiminnan aloittamisen yhteydessä tehtävä ensimmäinen tarkastus tehdään yleensä 1, 3 tai 6 kuukauden kuluessa ilmoitetun toiminnan alkamisesta. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen toiminnan aloittamista jos on syytä epäillä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajan suoja saattaa vaarantua. Ensimmäisen tarkastuksen pääasiallinen tarkoitus on selvittää elintarvikehuoneiston toimintaedellytykset mm. tilojen, laitteiden ja omavalvontasuunnitelman tarkastamisen avulla. Ensimmäisen tarkastuksen ajankohtaan vaikuttaa toiminnan luonne ja laajuus seuraavasti:

- mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tarkastus pyritään toteuttamaan kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
- mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia ei-helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tarkastus pyritään toteuttamaan kolmen kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
- mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, säilytetään tai muuten käsitellään ainoastaan pakattuja elintarvikkeita, jotka eivät säilykseen vaadi kylmä- tai kuumasäilytystä, tarkastus pyritään toteuttamaan kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

Valvonnassa käytetään hallinnollisia pakkokeinoja silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi annetuista kehotuksista huolimatta, tai mikäli toiminta selkeästi vaarantaa elintarviketurvallisuutta. Hallinnollisia pakkokeinoja koskevat säännökset ovat elintarvikelain 7 luvussa. Pakkokeinoja ovat mm. määräys, kieltäminen, uhkasakko, teettämisen- ja keskeyttämishenke ja elintarvikehuoneiston hyväksynnän/rekisteröinnin peruuttaminen. Ympäristöterveydenhuollossa on käytössä hallinnollisten pakkokeinojen prosessia varten Eviran ohjeiden lisäksi oma toimintaohje. Toimivalta on määritelty toimintasäännössä.

2.2.6 Valvontakirjanpito

Valvontakohteen tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, josta ilmenee esim. tarkastuksen peruste, tyyppi ja se, onko tarkastus tehty ennalta ilmoittamatta. Tarkastuskertomuksen liitteenä on KUTI-havaintolomake, josta käy esille tarkastetut asiat ja tarkastuksella tehty havainnot ja epäkohdat. Tarkastuskertomuksessa ja -lomakkeella määritetään toimijalle osoitetut korjaavat toimenpiteet ohjauksena, neuvontana tai kehotuksena. Hallinnollisin pakkokeinoin on mahdollisuutta antaa myös määräyksiä toimijoille. Tarkastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen tai toimijalle sekä muille asianosaisille. Valvontatiedot (ml. viranomaisnäytteiden tulokset) tallennetaan KUTI-järjestelmään. Kaikki valvontakohteita koskevat tapahtumat, kuten elintarvikehuoneistoilmoitusten rekisteröintitiedot, laitosten päätökset, tarkastuskertomukset, asiakasvalitukset ja muut yhteydenotot *on kirjattu TerveKuu – tietojärjestelmään*. Kohteiden asiakirjat säilytetään ympäristöterveydenhuollon arkistossa. *Vuoden 2019 alusta siirrytään käyttämään ympäristöterveydenhuollon yhteistä tietojärjestelmää (VATI), jonka käyttöönotto tulee vaatimaan jonkin verran elintarvikevalvonnan resursseja.*

2.3 Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittäminen

Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittämisen lähtökohtana on elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU 2015-2019 ja sen päivitykset). Kuopion elintarvikevalvonnan painopisteenä on muuttuvan lainsäädännön ja soveltavien Eviran ohjeistusten käyttöönotto. Elintarvikevalvonnan laatujärjestelmää kehitetään edelleen. Valvonnan tehokkuuden ja vaikuttavuuden kuvaavia vaikuttavuusindikaattoreita (kuten oiva-tulosten kehitysseuranta) pyritään kehittämään. Elintarvikevalvonnan yhdenmukaistamista kehitetään vuorovaikutteisella tiimityöskentelyllä ja suunnitelmallisia pariauditointeja hyödyntämällä.

Eviran (Vuoden 2019 alusta alkaen Ruokavirasto) Elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa vuoden 2019 päivityksessä on tuotu esille myös seuraavat toimenpiteet/painopistealueet, jotka huomioidaan Kuopion elintarvikevalvonnan toiminnassa:

- *Yhteiset:*
 - *KUTI/VATI –tietojen hyödyntäminen valvonnan ohjauksessa ja toteuttamisessa.*
 - *VATIn käyttöönotto*
 - *Elintarvikevalvonnan yhdenmukaisuuden ja riskiperusteisuuden edistäminen*
 - *Valvonnan kohde- ja vaativuuskattavuuden varmistaminen – painoalueena elintarvikeparanteiden valvonta*
- *Elintarvikkeiden alkutuotanto*
 - *Alkutuotannon elintarvikevalvonnan vakiinnuttaminen*
- *Elintarvikepetokset*
 - *Petosten valvonnan ja torjunnan valmiuden kehittäminen (ympäristöterveydenhuolto osallistuu aktiivisesti toimintaan verkostoissa)*
- *Luonnonmukainen tuotanto*
 - *Tuotteiden jäljitys luomuketjussa: jäljittäminen rutiiniksi*
 - *Sähköisten työkalujen kehittäminen 2019 -2022*
- *Nimisuojan valvontahanke (jatkoa vuodelta 2017-2018, on ympäristöterveydenhuollon projektisuunnitelmassa)*

- *Projektin tulosten raportointi ja hyödyntäminen*
- *Valmissalaattien patogeeniprojekti (jatkoa vuodelta 2018, on ympäristöterveydenhuollon projektisuunnitelmassa)*
 - *Projektin raportointi*
- *Valvontaverkostot:*
 - *Valvontaverkostojen toiminnan vakiinnuttaminen*
- *Valtakunnallinen ravintoarvomerkitöjen ja suolan valvontahanke*
 - *Projektin suunnittelu ja toteutus*
- *Komission etämyynnin valvontahake*
 - *Projektin toteutus (Ruokavirasto vastaa projektista, kunnat valvonnasta)*

Lisäksi Eviran/Ruokaviraston päivityksessä on määritelty kuntia varten seuraavia painopisteitä/toimenpiteitä (valvontasuunnitelmaa laatiessa Eviralta/Ruokavirastolta ei ollut saatavissa lisätietoa toteuttamisesta):

- *Sisämarkkinakauppa/matkustajaliikenne*
 - *Viranomaisten yhteistyön kehittäminen eläimistä saatavien elintarvikkeiden **tuontivalvonnassa***
- *Vienti*
 - *eläimistä saatavien elintarvikkeiden vientivalvonnan kehittäminen*
- *Tuonti*
 - *riskinarvioinnin kehittäminen*
- *Gluteenittomien elintarvikkeiden valvontahanke (Jatkoa vuodelta 2018, valvontayksikkö ei osallistunut näytteenottoon)*
 - *Projektin tulosten raportointi ja hyödyntäminen*
- *Kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelma*
 - *Monitorointiohjelman toteutus*
- *Muuntogeenisten elintarvikkeiden monitorointi*
 - *Monitorointiohjelman toteutus*
- *Oliiviöljyn vaatimustenmukaisuuden monitorointi*
 - *Monitorointiohjelman toteutus*

2.4 Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma

Valvontaviranomaisen ottamien näytteiden tutkimustuloksilla selvitetään omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden mikrobiologista, kemiallista ja fysikaalista turvallisuutta sekä määräystenmukaisuutta. Mikrobiologisessa näytteenotossa ja tutkimuksissa huomioidaan komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista (EY) 2073/2005.

Ympäristöterveydenhuolto laatii vuosittain riskiperusteisen suunnitelman viranomaisnäytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi. Viranomaisnäytteenottoa kohdennetaan kohdetyyppien riskitason ja kohteista saatujen kokemusten mukaan. Elintarvikehuoneistojen ja laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto huomioidaan omavalvonnan valvontanäytesuunnitelmassa (liite 3). Viranomaisella on mahdollisuus myös suunnitelmaan kuulumattomien omavalvonnan valvontanäytteiden

ottoon perustellusta syystä (esim. epäily elintarvikkeen laadusta tai tuotantohygieniasta). Ympäristöterveydenhuollon näytteenotto- ja tutkimusohjelmaan kuuluvat myös kansalliset valvontaohjelmat, kuten salmonella- ja vierasainevalvontaohjelma.

Ympäristöterveydenhuolto suunnittelee vuosittain projekteja eli ns. kartoitustutkimuksia, joihin voi liittyä näytteenottoa (liite 4). Projektien valinta perustuu valvonnassa ja sidosryhmätyöskentelyssä esille tulleisiin esityksiin, viitteisiin ajankohtaisista epäkohdista ja elintarvikevalvontatiimin yhteiseen analysointiin.

Ruokamyrkytys- ja asiakasvalitustapauksissa näytteenotto käynnistetään kiireellisenä, mikäli elintarvikkeen epäillään olevan ruokamyrkytyksen, infektion, vierasaineen lähde tai muun terveysvaaratilanteen aiheuttaja. Epäilystä elintarvikkeesta ja vastaavaa erää olevasta tuotteesta sekä tuotteeseen käytyistä raaka-aineista pyritään ottamaan mahdollisimman kattavat näytteet epäilyn todentamiseksi. Näytteenottoa voidaan tällöin kohdentaa myös tuotantotiloihin ja -laitteisiin.

Näytteet tutkitaan Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratoriossa. Laboratorio on FINAS – akkreditoitu (T047). Mikäli tutkituissa omavalvonnan valvontatutkimuksissa todetaan huonoja tuloksia, ilmoitetaan tuloksesta toimijalla välittömästi ja otetaan uusintanäyte tai toimijaa velvoitetaan huolehtimaan tarvittavista uusintanäytteistä. Toimijaa myös velvoitetaan tarkistamaan omavalvontaa epäkohdan suhteen ja ryhtymään korjaaviin toimenpiteisiin.

2.5 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot

Terveysvaaralla tarkoitetaan mitä tahansa biologista, kemiallista tai fysikaalista tekijää tai tilaa, joka saattaa vaarantaa elintarvikkeen turvallisuuden (elintarvikelaki 6 §, 8 §). Kunnan on selvitettävä alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaaratilanteet. Tällaisia ovat ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet. Laboratorioiden on ilmoitettava viivytyksettä sekä toimeksiantajalleen että toimeksiantajaa valvovalle viranomaiselle tieto terveysvaaraan viittaavista tutkimustuloksista (elintarvikelaki 40 ja 45 §).

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta on ensisijaisesti elintarvikealan toimijalla. Kun toimija katsoo tai sillä on syytä epäillä, että sen maahantuoma, tuottama, jalostama, valmistama tai jakelema elintarvike ei ole elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien määräysten mukainen, sen on käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta. Jos tuote on jo ehtinyt kuluttajalle, toimijan on tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoitettava asiasta myös kuluttajalle. Toimijan on lisäksi viivytyksettä ilmoitettava asiasta valvontaviranomaiselle ja Eviralle. Jos toimija ei noudata velvollisuuttaan takaisinvedossa, on valvontaviranomaisen ryhdyttävä toimenpiteisiin terveydelle vaarallisten erien poistamiseksi markkinoilta. Terveysvaaratilanteet ja niiden johdosta tehdyt selvitykset ja toimenpiteet kirjataan valvontatietojärjestelmään.

Valvontaviranomainen ilmoittaa aluehallintoviranomaiselle ja Eviralle todetuista terveysvaaroista sekä sellaisista valvonnassa esille tulleista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden turvallisuuteen (elintarvikelaki 52 §).

2.5.1 Ruokamyrkytyspidemioiden selvittäminen

Ruokamyrkytyspidemian selvittämistoimenpiteet käynnistetään viipymättä ja tapauksen selvittämiseksi käytetään liitteenä 2 olevaa toimintaohjetta. Lisätiedot varautumisesta ruokamyrkytystapausten selvittämiseen ja muihin elintarvikkeissa ilmeneviin terveysvaaroihin käy selville ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman yleisessä osassa, kohdassa 1.5.2.

2.6 Elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumisen seuranta

Elintarvikevalvonnan seurantaa hyödynnetään paikallisen valvonnan kehittämisessä, valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Oman sisäisen seurannan lisäksi otetaan huomioon myös ulkopuolisten tekemät arvioinnit kunnan valvonnasta. Tällaisia ovat esim. aluehallintoviraston ja EU:n komission SANTEn tekemät auditoinnit.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan koko vuoden reaaliajassa yksikön sisäisesti ja kaupungin kolmannesvuosiseurannalla. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi kokonaisuudessaan tehdään vuosittain tammikuun loppuun mennessä. Arviointi toteutetaan valvontasuunnitelma-asetuksen (665/2006) mukaisesti. Arvioinnissa käsitellään ainakin tarkastusten määrä valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuus, näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin ja valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen. Toteutunutta valvontaa verrataan valvontasuunnitelmaan ja arvioidaan valvonnan tehokkuutta, voimavarojen riittävyyttä ja valvonnan kohdentumista. Valvonnan vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla OIVA-valvontatulosten kehittymistä ja todettujen elintarvikevälikkeisten tautitapausten määrää. Ympäristö- ja rakennuslautakunta tekee toteutumisen arvioinnista erillisen päätöksen. Päätös toimitetaan tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastoon.

3 Terveydensuojelun valvontasuunnitelma

3.1 Yleistä

Terveydensuojelun valvonnalla tarkoitetaan terveydensuojelulain nojalla tehtävää valvontaa. Terveydensuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulaissa terveyshaitalla tarkoitetaan ihmisessä todettavaa sairautta, muuta terveydenhäiriötä tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyttä. Terveydensuojelun valvontaa toteutetaan tekemällä tarkastuksia ja mittauksia sekä ottamalla näytteitä, antamalla neuvoja ja ohjeita.

Kunnan on laadittava ja hyväksyttävä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvonnanpainopisteiden avulla turvata ihmisille terveellinen elinympäristö kohdistamalla rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti. Terveydensuojelun valvontasuunnitelmaan laatimista ohjaavat terveydensuojelulaki ja valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma.

Valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on otettava huomioon muu kunnan tehtävänä oleva terveydensuojelulain tarkoittama valvonta sekä siihen varattava henkilöresurssi ja työaika. Tällaista muuta ei suunnitelmallista toimintaa ovat mm.

suunnitelmaan sisältyvät valvontatapaukset, asumisterveyteen liittyvät tarkastukset ja mittaukset sekä niihin liittyvä ohjaus ja neuvonta, samoin epidemiaselvitykset, asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittely. Lisäksi toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana sekä toiminnan kehittäminen, erilaiset raportointitehtävät ja lausuntojen antaminen muille viranomaisille vaativat voimavaroja. Myös terveydensuojelulain 8 §:n mukaisiin häiriötilanteisiin ennakolta varautumiseen yhdessä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa sekä häiriötilannesuunnitelman laatimiseen on varattava riittävästi aikaa.

3.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Terveydensuojelulaissa on määritelty toiminnot, joista tulee tehdä terveydensuojeluviranomaiselle ilmoitus tai hakea toiminnan hyväksymistä. Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotanto tai käsittelyä on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveydensuojeluviranomaiselta.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisista toiminnoista on tehtävä ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun toiminta muuttuu olennaisesti sekä toiminnanharjoittajan vaihtuessa. Ilmoituksesta ei tehdä päätöstä, vaan ilmoituksen tekijälle annetaan todistus ilmoituksen vastaanottamisesta ja ilmoituksen tiedot kirjataan tietojärjestelmään, jolloin toiminta tulee val-

vonnan piiriin. Toiminta tarkastetaan riskinarvioinnin mukaisesti joko heti ilmoituksen saavuttua tai kohteen tarkastus sisällytetään muuhun suunnitelman mukaiseen valvontarytmiin. Toiminnanharjoittajalle voidaan antaa kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi terveydensuojelulain 51 §:n mukaisesti.

Jos toiminta voi vaikuttaa haitallisesti elinympäristöön kuullaan niitä asianosaisia, joihin vaikutukset voivat kohdistua. Ilmoituksesta annetaan tarvittaessa tieto rakennusvalvontaviranomaiselle. Majoitusliikettä koskevasta ilmoituksesta annetaan tieto poliisille sekä alueen pelastusviranomaiselle.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TsL:n 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle, jolloin viranomainen saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa. Näitä toimintoja ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana. Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin tehdään tarkastus ainoastaan, mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa. Tarkastus voidaan tehdä kotirauhan piirissä olevaan kohteeseen, jos toiminnanharjoittaja itse sitä pyytää.

3.3 Tarkastusten sisällön määrittely

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia olosuhteita, joiden voidaan epäillä aiheuttavan terveyshaittaa. Tarkastukset tehdään pääasiassa aistinvaraisin menetelmin. Mittauksia ja näytteidenottoa tehdään tarvittaessa. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, voidaan antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi ohjeita, kehotuksia tai määräyksiä.

3.4 Terveydensuojelulain valvontakohteet ja tarkastusten tarkempi määrittely

Valvontakohteet on kirjattu ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään. Tarkastuksessa arvioidaan kohteiden vaatimustenmukaisuus eli täyttääkö kohde terveydensuojelulain sille asettamat vaatimukset ja/tai terveydensuojeluviranomaisen sille asettamat muut vaatimukset. Suunnitelmallinen tarkastustoiminta kohdentuu terveydensuojelulain 13 §:n ja 18 a §:n mukaisiin ilmoitusvelvollisiin kohteisiin. ja terveydensuojelulain 18 §:n mukaisiin hyväksynnän tarvitsemiin talousvettä toimittaviin laitoksiin. Valvonnassa käytetään hyväksi Valviran julkaisemia ohjeita ja tarkastuslomakepohjia. Taulukossa 3.1 on esitetty valvontakohdetyypit ja tarkastusten sisällöt.

Tarkastuksista laadittava tarkastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen sekä muille asianosaisille. Tarkastustiedot kirjataan ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään. Tietojärjestelmään kirjataan myös näytteenotot ja yhteydenotot ym. tapahtumat. Asiakirjat säilytetään ympäristöterveydenhuollon arkistossa.

Terveydensuojelun valvontakohteisiin kohdistuu usein useampien ympäristöterveydenhuoltolakien valvontatoimia, jolloin tarkastus voi sisältää muidenkin ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä.

Valvontakohteita koskevat asiakasvalitukset selvitetään valituksen vakavuus huomioon ottaen mahdollisimman nopeasti.

Taulukko 3.1. Valvontakohdetyypin tarkastusten yleinen sisältö

Kohdetyypit	Tarkastuksella huomioidaan:
Julkinen majoitushuoneisto • hotellit • matkustajakodit ja muu majoitus • leirikeskukset tai vastaavat majoituskohteet	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • yleinen siisteys, siivousohjelma ja välineet • rakenteiden ja pintojen kunto ja ylläpito • varustelutaso • majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat • sisäilman laatu ja ilmanvaihto • toiminnan aiheuttama melu • asiakasmäärät • tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen • harjoitettavan toiminnan laatu • käytettävän talousveden laatu • jätehuollon järjestelyt
Yleinen uimahalli, uima-allas, uimala, tai kylpylä • uimahalli • uima-allas, uimala • kylpylät ja vesipuistot	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • henkilöstön allasvesihygieeninen osaaminen • valvontatutkimusohjelma ja sen toteuttaminen • tulosten ja poikkeamien raportointi terveydensuojeluviranomaiselle • onko poikkeamien johdosta ryhdytty toimenpiteisiin • allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta • ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä • vedenpuhdistuslaitteiden toiminta, niiden huolto ja käyttötarkkailu • ilmanvaihto ja sisäilman laatu • yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt • sauna- ja pesutilat • kalusteiden ja pintojen kunto • jätehuollon järjestelyt • kemikaalien käsittely ja varastointi • asiakasmäärät ja kirjanpito niistä
Yleinen uimaranta • Asetuksen (177/2008) mukainen uimaranta • muu yleinen uimaranta	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • uimarannan siivous ja jätehuolto • yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukeutumistilat • ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ilmoitustaululla • kieltotaulu, jolla kielletään koirien ja muiden kotieläinten oleskelu uimarannalla • riskit uimaveden laadulle • kävijämäärät • asetuksen (177(2008) mukaiselle uimarannoille uimavesiluokitus ja uimavesiprofiili • tiedottaminen • jätehuollon järjestelyt • erityistilanteisiin varautuminen

Koulu tai oppilaitos • peruskoulu • lukio, yliopisto, kansalaisopisto • keskiasteen eril. oppilaitokset	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito • siivousohjelma ja –välineet • käymälät • pesu- ja pukeutumistilat • valaistus • sisäilman laatu ja ilmanvaihdon riittävyys • tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen • harjoitettavan toiminnan laatu • käytettävän talousveden laatu • toiminnan aiheuttama melu • pöly ja haju • kemikaalien käsittely ja säilytys • jätehuollon järjestelyt, piha-alueet • oppilasmäärät ja tilojen riittävyys oppilasmäärään nähden
Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito • siivousohjelma ja –välineet • käymälät • pesu- ja pukeutumistilat • vaatteiden käsittely • valaistus • ilmanvaihto • sisäilman laatu • tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen • käytettävän talousveden laatu • melu • jätehuolto • lapsimäärät ja tilojen riittävyys lapsimäärään nähden
Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito • siivousohjelma ja –välineet • käymälät • pesu- ja pukeutumistilat • valaistus • ilmanvaihto • sisäilman laatu • tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen • käytettävän talousveden laatu • melu • jätehuolto • piha-alueet • asiakasmäärät
Kauneushoitola tai muu ihonkäsittely tai -hoitopaikka, solarium	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • harjoitettavan toiminnan laatu • toiminnan jatkuvuus • toiminnan mahdollisesti aiheuttamat haitat (melu, pöly, haju) • yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt • välineiden siisteys ja puhdistus

	• käsihygienia • työvaatteet • pesu- ja pukeutumistilat • käymälät • rakenteiden ja pintojen kunto ja huolto • ilmanvaihdon riittävyys • tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen • käytettävän talousveden laatu • kemikaalien käsittely ja säilytys • jätehuollon järjestelyt • saako asiakas tarvitsemiaan erityistietoja ja ohjeita
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila tai sauna	• vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja päätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus sekä huolto ja ylläpito • ilmanvaihto • siivousjärjestelyt • pesu- ja pukeutumistilat • käymälät • jätehuolto
Talousvettä toimittavat laitokset • EU-vesilaitokset (vedentoimitus > 1000 m³/d tai väh. 5000 käyttäjää) • Muut vesilaitokset (veden toimitus 10 – 1000 m³/d tai 50 – 5000 käyttäjää)	• vastaako toiminta siitä tehtyä hakemusta ja hyväksymispäätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi • henkilöstön talousvesihygieninen osaaminen • vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus • häiriötilannesuunnitelmat ja varautuminen • desinfiointi ja/tai sen valmius • laitoksen suorittama käyttötarkkailu • tilojen siisteys ja kunto • vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto sekä niiden kunnan seuranta • saneeraaminen • kemikaalien käyttö ja varastointi • vedenlaadusta tiedottaminen • riskien arviointi ja hallintatoimenpiteiden vienti toimintaan ja ohjeisiin
Talousvettä toimittavat laitokset • alle 50 käyttäjää tai talousvettä tuotetaan alle 10 m³ päivässä • muu (401/2001) asetuksen mukainen kohde	• vastaako toiminta siitä tehtyä hakemusta tai ilmoitusta ja hyväksymispäätöstä • onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu • soveltaen samat kuin yllä • toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)

3.5 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja riskiluokitus

Valvontakohteen tarkastustiheys määräytyy kohteessa tehdyn riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa on otettu huomioon kohteen olosuhteet, toiminnan luonne ja kohteessa tehtyjen vaaratekijöiden ja muiden vaikutusten tunnistaminen.

Valvontasuunnitelmassa noudatetaan pääpiirteitään valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyksiä. Kohdetyypit ja niiden tarkastustiheydet sekä kohteiden määrä ja suunniteltujen tarkastusten määrät kohdetyypeittäin on esitetty taulukossa 3.2. Suunnitelman liitteenä 5 olevassa taulukossa on lisäksi esitetty tiedossa olevat valvontakohteet. Liitteessä olevassa taulukossa on määritelty kohteen tarkastustiheys ja -ajankohta vuositason. Taulukkoa päivitetään jatkuvasti.

Suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määrittyy valvontakohdetyypin yleinen tarkastustiheys. Tätä tarkastustiheyttä noudatetaan, jos kohteelle ei ole tehty riskinarviointia. Riskinarviointi perustuu toiminnan aiheuttamiin terveysuhkiin tai valvottavan tilan olosuhteisiin, joista voi aiheutua terveyshaittaa. Terveysturvallisuudessa on otettu erilaisten toimintojen ja huoneistojen osalta riskit huomioon siten, että luetellut toiminnat ja huoneistot on saatettu ilmoituksenvaraisuuden piiriin (TsL 13 § ja 18 a §) ja talousvettä toimittavat laitokset luvanvaraisuuden piiriin (TsL 18 §). Kohteiden riskinarviointia on tarkistettu ja tarkistetaan Valviran julkaiseman ympäristöterveydenhuollon laatu järjestelmä – terveydensuojelun valvontaohjeiston riskinarvioinnin mukaiseksi. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyypikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheys on kuitenkin vähintään 0,2. Tarkastustiheyden mahdollisesta vähentämisestä huolimatta valvontaohjelman painopisteinä olevat kohteet tarkistetaan sinä ajankohdalla, jona ne ovat valvontasuunnitelman painopisteinä.

Taulukko 3.2. Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit, niiden riskiluokka, tarkastustiheys ja tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit		Riski-luokka	Tarkastustiheys / vuosi	Kohteiden luku määrä	Tarkastuksien lukumäärä / vuosi	Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika (tuntia)	Tarkastukseen tarvittava aika (h) / vuosi
Talousveden jakelu ja käyttö	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)						
	EU-raportoitava vedenjakelualue vedentoimitus vähintään 1000 m³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	3	2 - 1	1	0,5	8 - 15	8
	Muu vedenjakelualue veden toimitus 10 – 999 m³ päivässä tai 50 – 4999 henkilölle	3	2 – 1 (0,5*)	36 (+1)**	20	4 - 8	160
	Talousvettä toimittava laitoksen vedenjakelualue (asetus 401/2001)						
	Pieni vedenjakelualue vedentoimitus < 10 m³/vrk tai alle 50 henkilölle	2	1 – 0,5 (0,3)*	19 (+14)**	10	2 - 6	60
Veden toimittaminen talousvettä toimittavalle laitokselle	Tukkulaitos (talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnanharjoittaja)	3	2 - 1			4 - 8	
Kokoontumien, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkipaikat	2 - 1	0,3	26	8	2 - 4	24
Opetustoiminta.	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammat-	2 - 1	0,3	82	25	5 - 15	300

koulut ja oppilaitokset	tioppilaitos, muut koulut ja oppilaitokset, korkeakoulu ja muu aikuis-koulutus						
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat jne.	2 - 1	0,2	54	10	2 - 4	40
Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	Kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2 - 1	0,3	99	30	2 - 3	75
	Solarium	2	0,2	8	2	2	4
Sosiaalihuollon palvelut	Lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,5 - 0,3	200	80	2 - 6	320
	Lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat						
	Vanhainkodit ja vastaavat						
	Muut sosiaalialan yksiköt						
Liikunta ja virkistystoiminta	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat) huomattava määrä uimareita päivässä	2	1	4	4	2 - 4	12
	Pienet yleiset uimarannat	2	1	37	37	2 - 3	100
	Yleiset altaat: uimahalli, kylpylä, uimala, vesipuisto tai muu yleinen allas	3	2 - 1	16	8	4 - 5	36
	Yleiset saunat	2	1	4	4	2 - 3	10
	Yleinen liikuntatila: urheiluhalli, kuntosali tai muu yleinen liikuntatila	1	0,25	55	14	2 - 4	42
Yhteensä				656	253	2 - 15	1191

* jos vain jakelua ** säännöllisen valvonnan kohteet, joihin ei tarkastusta, vain vesinäytteiden otto ja tutkimukset

Riskiluokka

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, esimerkiksi, kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski)

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski)

Tarkastustiheys	2	kaksi kertaa vuodessa
	1	kerran vuodessa
	0,5	joka toinen vuosi
	0,3	kerran kolmessa vuodessa
	0,25	kerran neljässä vuodessa
	0,2	kerran viidessä vuodessa

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairastetut)
- Altistavan tekijän määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu),

- Esim. ajallinen altistusaika ”1 tunti – 24 tuntia”, ”kerran kuukaudessa”, ” viisi kertaa päivässä”.
- Erityiskohde, johon ei ole olemassa valvonnan ohjetta tai käytäntöä
- Aikaisemman valvonnan tulokset, onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty
- Onko toiminta *ilmoituksen* tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Toiminnanharjoittajan asenne ja asiantuntemus, käytettävissä olevat resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen *häiriö*tilanteisiin
- Muut mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

3.6 Tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Saman valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävä aika voi vaihdella huomattavasti kohteen koon mukaan. Yksiselitteistä tarkastukseen käytettävää aikaa ei voida sanoa, vaan aika arvioidaan tapauskohtaisesti riskinarvioinnin perusteella. Mikäli kohteeseen ei ole tehty riskinarviointia, voidaan käyttää taulukossa 3.2 esitettyjä keskimääräistä kohdetyyppikohtaista tarkastusaikaa. Taulukossa 3.2 on määritelty myös kohdekohtainen tarkastustiheys. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

3.7 Näytteenotto ja valvontaprojektit

Terveydensuojelun valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja niiden analysointiin laboratorioissa. Näytteenotto on osa säännöllistä valvontaa. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät varsin tarkasti näytteenoton ja näytteistä tehtävät analyysit. Näytteiden ottamisessa noudatetaan näitä määräyksiä ja ohjeita.

Mikäli ei ole olemassa ohjeita näytteiden ottamisesta ja tutkimisesta, näytteitä otetaan tarvittaessa ja tarpeen määrittelyssä käytetään hyväksi riskinarviointia. Näytteitä otetaan ainoastaan silloin, kun sillä saavutetaan lisähyötyä tarkastukselle ja lisävarmuutta annettaville ohjeille, neuvoille ja määräyksille.

Näytteen voi ottaa myös muu kuin kunnan terveydensuojeluviranomainen. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on kuitenkin varmistettava talous- ja uimavesinäytteenottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät periaatteet. Pätevyyden voi osoittaa esim. ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointilla. Sertifiointivaatimus ei ole kuitenkaan ehdoton. Niissä vesihuoltolaitoksissa, joissa näytteenoton suorittaa joku muu kuin terveydensuojeluviranomainen tai sertifioitu näytteenottaja (esim. tutkimuslaboratorio), eli laitos itse, ympäristöterveydenhuolto edellyttää laitoksilta näytteenottajan pätevyyden osoittamista. Vesihuoltolaitosten tulee vähintäänkin osoittaa mihin koulutukseen/testiin näytteenottaja on osallistunut ja esittää siitä todistus.

Valvontasuunnitelman mukainen tarkastus voi pitää sisällään näytteenoton, mutta pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tarkastus.

3.7.1 Talousvesi ja uimavesi

Talousveden laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (1352/2015, *muutos 683/2017*) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

Talousvettä toimittavan laitoksen näytetulokset raportoidaan vedenjakelualueen tarkkuudella.

Suunnitelmalliseen valvontaan eivät kuulu elintarvikehuoneistojen, päiväkotien, vanhainkotien tms. oman käyttöön tarkoitetut kaivot. Kyseessä ei ole talousvettä toimittava laitos, koska se ei toimita vettä lopulliselle kuluttajalla vaan käyttää sitä itse. Kaivoista otetaan vesinäytteitä kuitenkin talousvesiasetuksen mukaisesti. Kohteen suunnitelmallisen valvonnan tai näytteenoton yhteydessä tarkastetaan kaivo ja sen rakenteet.

Uimavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

3.7.2 Muut näytteet terveysvalvonnassa

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto kohdistetaan tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen siivoustoiminnan omavalvonnan toimivuuden ja siivouksen tehokkuuden tarkistamiseen puhtausnäyttein. Myös sisäilman laatua voidaan tarvittaessa selvittää erilaisilla näytteenotoilla ja mitauksilla.

3.7.3 Näytteiden tutkiminen

Näytteet toimitetaan pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon. Laboratorion on Eviran hyväksymä viranomaisnäytteitä tutkiva laboratorio. Talous- ja uimavesi sekä elintarvikkeiden tutkimuksissa laboratorio käyttää akreditoituja tutkimusmenetelmiä. Näytteitä, jota laboratorio ei pysty itse tutkimaan, laboratorio lähettää sellaiseen laboratorioon, jolla on ko. tutkimusmenetelmä käytössä. Laboratoriopalvelujen saatavuudesta iltaisin ja viikonloppuisin sovitaan ennakolta. Kuopion kaupungilla on sopimus Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n kanssa laboratoriopalveluiden saatavuudesta myös iltaisin ja viikonloppuisin.

3.8 Terveystensuojelun painopisteet

Terveystensuojelun painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan lainsäädännön muutoksista aiheutuvat haasteet. Valvonnan resurssit kohdenne-

taan kattavasti kaikkiin kohteisiin, jotka riskinarvioinnin perusteella nousevat riskiluokituksessa kärkeen.

Painopisteissä otetaan huomioon Valviran esittämät valtakunnalliset painopistealueet ja valvontakohdetyypit.

Taulukko 3.3. Terveystensuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2018 – 2019.

Kohde	2018 – 2019 Terveystensuojelun painopisteet
Talousvesi	• Valvontatutkimusohjelman päivittäminen sekä valvonnan ja näytemäärien saattaminen asetuksen mukaiseksi • Valvontayksikön oman vesihuollon häiriötilannesuunnitelman laatiminen • Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa
Kauneushoitola tai muu ihon käsittely	Ihon läpäisevien toimintojen valvominen (esim. tatuointi, kuppaus)
Terveystensuojelun olojen valvonta	Laadukkaat sisäilmaselvitykset: • Edistetään ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntämistä sisäilmaselvityksissä (koulut, päiväkodit ja yksityiset asunnot) • koulujen yhteistarkastukset eri tahojen kanssa
Sidosryhmät	Terveystensuojelun huomioiminen suunnittelussa ja päätöksenteossa (kaava, ympäristölupa jne.)

3.9 Valvonnan voimavarat

Terveystensuojelun valvontaan osallistuu kuusi ympäristöterveystarkastajaa. Osa heistä tekee myös muuta valvontaa mm. tupakkalain valvontaa. Ympäristöterveyspäällikön ja ympäristöterveysuunnittelija työpanoksesta osa käytetään terveystensuojelun valvontaan. Taulukossa on tarkemmin kerrottu työntekijöiden päävastuualueet ja arvio käytettävästä työpanoksesta.

Taulukko 3.4: Terveystensuojelun valvonta tekevä henkilöstö, päävastuualueet ja arvio käyttävästä työpanoksesta.

Nimi	Tehtävä	Päävastuualue	htv (terv.suoj.valv.)
Hannu Kirjavainen	Ympäristöterveyspäälikkö	Kokonaisvastuu, hallinto	0,6
Päivi Kauppinen	Ympäristöterveystarkastaja	Kauneushoitolat, <i>ihonkäsittelylaitokset</i> , tatuointihuoneistot, <i>kuntosalit, saunat, majoitus-</i> huoneistot, <i>loma- ja leirikes-</i> kukset	0,4
Heikki Kallunki	Ympäristöterveystarkastaja	Asumisterveys, päiväkodit, sisäilma-asiat	1,0
Isto Mononen	Ympäristöterveystarkastaja	Talousvesi, uima-allasvesi vahinko- ja tuhoeläimet	1,0
Jyrki Hänninen	Ympäristöterveystarkastaja	Talous- ja uimavesi, vesihuolto- tolaki, vapautusanomukset	0,5
Anne Mannerkorpi	Ympäristöterveys suunnittelija	Rakennusterveys, sisäilma- asiat, hautaaminen	0,5
Santtu Laitinen	Ympäristöterveystarkastaja	Koulut ja oppilaitokset, van- hainkodit, sosiaalihuollon asumisyksiköt, liikuntatilat, majoitus huoneistot, loma- ja leirikeskukset, <i>sisäilma-asiat</i>	1,0
Yhteensä			5,0

Terveystensuojelun valvontatehtäviin on käytettävissä noin 5 henkilötyövuotta. Säännöllinen terveystensuojelun valvonta, tarkastukset, edellyttää noin yhden henkilötyövuoden panosta. Taulukossa 3.2 on tarkemmin eritelty säännöllisen tarkastukseen edellyttämä työaika valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisesti.

3.10 Terveystensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Kunnan on arvioitava vuosittain valvontasuunnitelman toteutumista. Arviointi tehdään ympäristö- ja rakennuslautakunnassa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa kuvataan:

- tarkastusten kattavuus (toteutuneiden tarkastusten lukumäärä, valvontaprojekteihin osallistuminen)
- säädösten mukainen näytteenotto (talous- ja uimavesi)
- syyt tai perustelut mahdollisista toteutumatta jääneistä tavoitteista tai poikkeamista ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
- painopisteiden huomioiminen valvonnassa
- tarkastusten suunniteltu ja toteutunut ajankäyttö
- arvio voimavarojen riittävyydestä
- henkilöstövoimavarojen kohdentuminen eri ympäristöterveydenhuollon toimialoille
- valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen

Raportointia ja siihen liittyviä aikatauluja käsitellään tarkemmin kappaleessa 1.7.

4 Tupakkalain valvontasuunnitelma

4.1 Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät

Kunnan tehtävänä on valvoa tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Tupakkalain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi ja valvoo alueellaan

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja –rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Kunnan alueella tupakkalain mukaisista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä toimielin. Kunnanvaltuusto voi päättää, että toimielin voi siirtää toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle. Kuopiossa *hallintosäännöllä* on siirretty tupakkalain mukaiset tehtävät ympäristö- ja rakennuslautakunnalle. Toimintasäännöllä toimivaltaa on siirretty ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille.

Tupakkalain 44 §:n mukaan tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella.

4.2 Valvontasuunnitelman tavoitteet

Kunta laatii ja hyväksyy tupakkalain säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelman siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Tavoitteena on myös yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa sekä saattaa siten toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta. Tupakkalain valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat tupakkalaki sekä tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma.

Tarkempia säännöksiä valvontasuunnitelman sisällöstä, valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista, valvontakohteen tarkastustiheydestä, tarkastukseen keskimääräisesti käytettävästä ajasta, näytteenotosta ja valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista annetaan valtakunnallisessa tupakkalain valvontaohjelmassa. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa.

Tupakkalain suunnitelmallista valvontaa on yksinkertaistettu ohjelmakaudelle 2015 – 2019. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain pe-

rusteella kielletty. Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat.

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat:

- tupakointitilalliset ravintolat
- tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat
- tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta sekä siihen varattava henkilöresurssi ja työaika. Tällaista ei suunnitelmallista toimintaa ovat esimerkiksi erilaiset yllättävät valvontatapaukset, joita ei ole mahdollista sisällyttää etukäteen valvontasuunnitelmaan. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi- esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista. Tällaiset yllättävät valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niissä on taustalla epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta. Myös tupakkalain vähittäismyyntilupahakemusten käsittely, asuntoyhteisöjen tupakointikieltihakemusten käsittely, toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana sekä toiminnan kehittäminen ja erilaiset raportointitehtävät vaativat voimavaroja.

Uuden tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voi hakea tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvaan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Asuinhuoneiston sisätilaan tupakointikielto voidaan määrätä poikkeuksellisesti ja tiukempien lisäedellytysten vallitessa. Kiellon määrääminen tulee kyseeseen vain, jos savun kulkeutuminen ei ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä ja asuintilan haltijalle on ennen kiellon määräämistä varattu mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen omilla toimenpiteillään. Uutena asiana tupakointikieltojen käsittely vie alkuvaiheessa valvontaresursseja muusta valvonnasta. Hakemusten käsittelyssä ja kiellon määräämisessä tullaan noudattamaan STM:n ja Valviran antamia ohjeita.

4.3 Tarkastusten sisällön määrittely

4.3.1 Valvontakohteiden riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehoituksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Valvira on laatinut tarkastusohjeita ja -lomakkeita tupakkalain valvontakohteiden tarkastamista varten.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa tai erillisinä tarkastuksina. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan muun ympäristöterveydenhuollon lain mukaisen tarkastuksen yhteydessä voidaan valvoa myös tupakan ja nikotiininesteiden myyntiä ja mainontakieltoa tupakkalain perusteella sekä nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myyntiä lääkelain perusteella. Joissakin terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa, kuten päiväkodeissa ja oppilaitoksissa, on terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä usein perusteltua syytä tarkastaa samalla tupakkalain noudattaminen.

Säännöllisen valvonnan tarkastustiheyden määrittämiseksi valvontakohteille tehdään riskinarviointi. Mikäli kyseessä on kohde, jolle ei ole tehty riskinarviointia, noudatetaan valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyksiä.

Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheys on kuitenkin vähintään 0,2. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei vähennetä riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheyden mahdollisesta vähentämisestä huolimatta valvontasuunnitelman painopisteinä olevat kohteet on tarkastettava sinä ajanjaksona, jolloin ne ovat valvontasuunnitelman painopisteinä.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin.
- omavalvonnan puutteellisuus (tupakkalain alaisten tuotteiden myynti, ravintoloiden tupakointitilat)
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

Säännöllisesti valvottavia tupakkavalvontakohteita ovat erityisesti ravintolat ja muut ravitsemisliikkeet, joissa on erillinen tupakointitila, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntipisteet. Tiedossa olevat valvontakohteet on kirjattu ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään. Näiden valvontakohteiden osalta on tehty riskinarviointi ja kohteet ja niiden tarkastukset on merkitty liitteenä olevaan taulukkoon.

Mikäli säännöllisen valvonnan tarkastusta ei jostain syystä ehditä tehdä suunnitelmavuonna, voidaan säännöllisen valvonnan tarkastus tehdä seuraavan vuoden puolella.

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimisessa on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Taulukossa 4.1 on esitetty valtakunnallisen valvontaohjelman tupakkalain kohdetyyppien tarkastustiheyksiä ja tarkastuksiin keskimääräisesti käytettävä aika.

Taulukko 4.1. Tupakkalain mukaisten kohdetyyppien tarkastustiheys ja tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi		Tarkastustiheys/vuosi	Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika (tuntia)	Lukumäärä	Tarkastusten edellyttämä aika
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2	6	4
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito	Vähittäismyynti (myös tukkumyymälät, joissa vähittäismyyntiä)	0,5	2	157	157
	Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0,5	2	3	3

Tarkastuksista laaditaan kirjallinen tarkastuskertomus, joka toimitetaan asianosaisille. Käytännössä se laaditaan kahtena kappaleena, joista toinen toimitetaan tarkastajan allekirjoittamana tarkastuskohteeseen. Tarkastuskertomus voidaan tarvittaessa lähettää tiedoksi myös muille viranomaisille. Tarkastustiedot kirjataan ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään.

Seurantatarkastus liittyy annettujen ohjeiden ja määräysten toteutumisen tarkistamiseen esimerkiksi päätösten ehtojen seuraamiseen ja korjausmääräysten tarkistamiseen. Seurantatarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus.

4.4 Tarkastuksen kohteet

4.4.1 Tupakkatuotteiden myynnin ja mainonnan tarkastaminen

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikassa tarkastettavia asioita ovat tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattaminen ja tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattaminen. Tarkastuksessa käytetään hyväksi valtakunnallisen tupakkalainvalvontaohjelman tarkempia ohjeita ja Valviran laatimia tarkastuslomakkeita ja sen yksityiskohtaisia ohjeita.

Tupakkatuotteita, nikotiininesteitä tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma, jolla estetään tupakkatuotteen tai tupakointivälineen luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle. Ympäristöterveydenhuolto tarkastaa, että omavalvontasuunnitelmat laaditaan ja antaa neuvontaa niiden laatimiseksi. Tupakan myyntikiellon noudattaminen ja omavalvonta tarkastetaan valtakunnallisessa valvontaohjelmassa annettujen

ohjeiden mukaisesti. Samalla tarkastetaan myös tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpito-kieltojen noudattaminen myyntipaikassa. Mikäli myynnissä havaitaan olevan vähittäismyyntipakkauksia, joiden säädöstenmukaisuus on kyseenalainen tai jotka ovat ilmeisen lainvastaisia, ilmoitetaan asiasta Valviralle. Laaja-alaisesti toteutetusta mainonnasta ja myynninedistämisestä ilmoitetaan Valviralle.

4.4.2 Tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonta

Ravintoloiden ja muiden ravitsemusliikkeiden tupakkalain valvontatarkastuksella tarkastetaan valtakunnallisessa tupakkalainvalvontaohjelmassa mainitut asiat. Tarkastuksella käytetään hyväksi valtakunnallisessa ohjelmassa olevaa tarkastuslomaketta ja -ohjetta. Savuttomuustarkastusta koskeva tarkastuskäynti tehdään ensisijaisesti päivällä normaalina virka-aikana, ellei kysymyksessä ole ilta- tai yöravintola.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla ulkona hallinnassaan olevalla alueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

Uuden tupakkalain mukaan yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisällä ei saa tupakoida, kun siellä oleskelee alle 15-vuotias. Tämän määräyksen valvonta on ympäristöterveydenhuollon osalta lähes mahdotonta.

4.4.3 Tarkastuksella käytettävät menetelmät ja näytteenotto

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia.

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä ilmassa voidaan todeta olevan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savu tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa. Savun tai höyryn kulkeutumista voidaan lisäksi selvittää merkkiainetutkimuksella. Aistinvarainen arviointi tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonnassa on suositeltavin menetelmä savun ja höyryn havainnointiin, sillä nykyiset mittausmenetelmät niiden havaitsemiseksi ovat rajalliset. Mikäli itse tupakansavun leviämistä selvitetään mittaamalla, noudatetaan näytteenotossa Työterveyslaitoksen ohjeita ja näytteet analysoidaan Työterveyslaitoksen laboratoriossa. Tätä menetelmää käytetään vain poikkeustilanteissa.

Tupakkalain myynnin ja mainonnan valvontaan ei yleensä liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista. Valvira voi tehdä näytteenottopyyntöjä kunnalle yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti. Pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tarkastus.

Asuntoyhteisöjen tupakointikieltojen määrittämisessä ja tupakansavun kulkeutumisen arvioinnissa *noudatetaan* STM ja Valviran antamia ohjeita.

4.5 Tupakkalain valvonnan painopisteet

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet haasteet.

Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja tupakointivälineiden myyminen alle 18-vuotiaille on tupakkalain mukaan kiellettyä. Tupakkatuotteiden myyntiä on rajoitettu luvanvaraisuudella ja poistamalla tupakkatuotteet vähittäismyyntipaikoista kuluttajien näkyviltä. Tupakkalain yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on säätää tehokkaita toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä ja rajoittaa tupakointia heidän kasvuympäristössään.

Tupakkalain valvontaohjelman painopisteenä vuosina 2016 – 2017 on tupakkalain säädösten noudattaminen ulkoalueilla järjestettävissä tilaisuuksissa. Tupakkalain mukaan tupakointi on kiellettyä ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa taikka muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan. Sääöksellä on suuri merkitys tupakansavulle altistumiselta suojaamisen näkökulmasta.

Vuosina 2018 – 2019 valvonnan painopisteenä ovat ravintoloiden tupakointitilat. Ravintoloiden tupakointitilojen valvonnassa on olennaista kiinnittää huomiota tupakointitilojen omavalvontavelvoitteiden toistumiseen, laitteiston huoltoon ja toimivuuteen. Tupakointitilasta ei saa levitä saua niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty.

Markkinoille tulee jatkuvasti uusia tuotteita, jotka joko käyttötarkoitukseltaan vastaavat tupakkaa tai muistuttavat muodoltaan läheisesti tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä, mutta eivät sisällä tupakkaa tai sen vastiketta. Tällaisia tuotteita ovat muun muassa sähkösavukkeet, energia-/yrttinuuska sekä erilaiset tupakkatuotteiden tai tupakointi välineiden ulkonäköä mukailevat makeiset. Ne vetoavat erityisesti alaikäisiin ja saavat heidät kiinnostumaan tupakkatuotteiden käytöstä. Tupakan vastikkeiden ja tupakkajäljitelmiä mainonnallisen esillepanon valvonta on valvontasuunnitelman painopisteenä vuosina 2015 – 2017.

Vuosina 2018 – 2019 valvonnan painopisteenä on myynnin ja markkinoinnin osalta erikoisliikkeet, jotka myyvät lähes yksinomaan tupakkalaissa tarkoitettuja tuotteita. Vähittäismyyntipakkauksia koskeva sääntely on muuttunut uuden tupakkalain myötä. Vähittäismyyntipakkaukset ovat toisena painopistealueena vuosina 2018 – 2019 myynnin ja markkinoinnin valvonnassa.

Toimintavuosi	2015	2016	2017	2018	2019
Tupakointikiellot ja -rajoitukset		Ulkoalueilla järjestettävät yleiset tilaisuudet		Ravintoloiden tupakointitilat	
Myynti ja markkinointi	Tupakan vastikkeiden ja tupakkajäljitelmiä mainonnallinen esillepano			Erikoisliikkeet ja vähittäismyyntipakkaukset	

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistettuihin kohdetyyppeihin voidaan kohdistaa suunnitelmallista valvontaa silloin, kun valvontakohdetyyppi on valvontaohjelman painopistealueena. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistuneiden kohdetyyppien osalta tupakkalain toteutumista voidaan valvoa muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä.

4.5.1 Valvontaprojektit

Valvira ohjaa ja valvoo valtakunnallisia tupakkalain mukaisia valvontaprojekteja yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Valvontaprojekteihin voi kuulua mm. tarkastuksia, mittauksia ja näytteenottoa. Valtakunnalliset ja alueelliset valvontaprojektit ovat osa suunnitelmallista ja säännöllistä valvontaa. Valvontaprojekteihin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan.

4.6 Voimavarat

Tupakkalain valvontaa tekee useampi ympäristöterveystarkastaja. Tupakan myynnin valvontaa tekee yksi ympäristöterveystarkastaja, jonka työajasta noin puolet käytetään tupakkalain valvontaan. Pääasiassa tupakointikieltojen valvontaa tehdään muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä. Yhteensä tupakkalain valvontaan on käytettävissä noin puolen henkilötötyvuoden työpanos. Tupakkalain valtakunnallisessa valvontaohjelman mukainen suunnitelman mukainen valvonta edellyttää n. 170 henkilötöytunnin työpanosta.

Uuden tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voi hakea tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Näiden hakemusten käsittely ja tupakointikieltojen määrääminen *vie* resursseja muusta valvonnasta.

4.7 Tupakkalain valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutuminen tulee arvioida vuosittain. Toteutuminen arvioidaan ympäristö- ja rakennuslautakunnassa.

Tupakkalain valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa kuvataan:

- tarkastusten kattavuus (toteutuneiden tarkastusten lukumäärä, valvontaprojekteihin osallistuminen)
- syyt tai perustelut mahdollisista toteutumatta jääneistä tavoitteista tai poikkeamista ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
- painopisteiden huomioiminen valvonnassa
- tarkastusten suunniteltu ja toteutunut ajankäyttö
- arvio voimavarojen riittävydestä
- henkilöstövoimavarojen kohdentuminen
- valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen

Raportointia ja siihen liittyviä aikatauluja käsitellään tarkemmin kappaleessa 1.7.

Liitteet

1. [Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma 2019](#)
2. [Toimintaohje ruokamyrkytys](#)
3. [Näytteenottosuunnitelma omavalvonnan valvomiseksi 2019](#)
4. [Elintarvikevalvonnan projektisuunnitelma 2019](#)
5. [Tervehdensuojelun valvonta](#)
6. [Tupakkalain valvonta](#)
7. [Ympäristöterveydenhuollon koulutussuunnitelma](#)

